

Днес в броя

Стр. 3

Над 60 000 деца и родители получават подкрепа за първите две години от началото на проект „Силен старт“

Стр. 8 – 9

Проф. Миглена Темелкова, председател на Съвета на ректорите: „Необходим ни е национален научен рефериран портал, който да има излаз към глобалното научно пространство и да бъде достатъчно разпознаваем в него. Това обаче не може да се случи без усилията и волята на държавата“

Стр. 11

Д-р Владимир Митанкин, Институт по математика и информатика – БАН: „Едно от нещата, които искам да направя, е център във Враца, който децата да припознаят като свое място. Искam да им разказвам математика на достъпен език и да ги убедя, че тя не е за зубъри и може да е суперинтересна“

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 14 (1759) 9 – 15 април 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г.

Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Американският астронавт и командир на мисията „Артемис II“ до Луната Рийд Уайзман заснема Земята от кораба „Орион“, докато той прелита на 6 април покрай естествения спътник на планетата ни.

Кадрът наподобява прословутата снимка на Земята, направена през далечната 1968 г. от астронавта Уилям Ангерс от екипажа на „Аполо 8“

Снимка Reid Wiseman/NASA

Поздравителен адрес от министъра на образованието и науката проф. Сергей Игнатов до „Аз-буки“

Уважаеми съмишленици от Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“,

Уважаеми читатели,

Приемете най-сърдечните ми поздравления по повод значимата двойна годишнина – 130 години от създаването на списание „Училищен преглед“ и 35 години от излизането на в. „Аз-буки“.

Още в края на XIX век българската държава осъзнава необходимостта да има свой печатен орган, чрез който да достигне до учителите и цялата образователна общност. Създаването на „Училищен преглед“ поставя основите на една устойчива традиция – Министерството на просвещението да бъде

в активен диалог със системата на образованието, да споделя идеи, политики и визия за развитие.

Днес комуникационната среда е коренно различна – информацията достига до обществото бързо и по множество канали. Необходимостта от качествено, задълбочено и вдъхновяващо

съдържание обаче остава незаменима. Затова „Аз-буки“ продължава да има своята важна роля в дейността на Министерството на образованието и науката – като пространство за идеи, професионален обмен и обществен разговор за бъдещето на образованието.

Поздравявам Издателството, че успява да съчетае тази богата традиция с активното използване на новите форми на общуване – чрез своите научни издания, инициативи и съвременни канали, дигитални платформи и видеосъдържание. Това развитие е естествено продължение на мисията, заложена още преди повече от век.

Българските учители и просветни дейци винаги са били носители на новото и двигатели на развитието, но и пазители на нашата културна памет и национална идентичност.

Радвам се, че „Аз-буки“ продължава да изпълнява именно тази двойна роля – да съхранява традициите и едновременно с това да отваря хоризонти към бъдещето.

Убеден съм, че това развитие ще продължи и напред – в полза на българското образование и на цялото общество.

Честита годишнина!

Пожелавам Ви здраве, вдъхновение и още много успехи!

Децата на България почитат Априлската епопея

Ученици в цялата страна се включват в поредица от инициативи за 150-годишнината на въстанието

С разнообразни инициативи – исторически възстановки, литературно-музикални програми, ученически конкурси, изложби, викторини и открити уроци, ученици от цялата страна ще отбележат 150-годишнината от Априлското въстание, съобщава Пресцентърът на МОН.

В столицата събитията включват поднасяне на венци и цветя пред паметниците на герои от Априлската епопея в Борисовата градина, ученически конференции, посветени на ролята на въстанието в общественото пространство, както и патриотични рецитали и открити уроци по история и родолюбие. Учениците ще участват още в конкурси за създаване на кратки видеа, представящи ключови събития и личности, ще разработват мултимедийни проекти като интерактивни карти, ще участват в инициативи като щафетно четене на Вазови

произведения и в срещи с историци.

В Софийска област са предвидени ученически конференции, патриотични рецитали, поднасяне на венци и мултимедийни проекти, представящи събитията от 1876 г. по съвременен начин.

В област Благоевград са предвидени мултимедийни проекти, посветени на „Пътя към свободата“, литературни рецитали по произведения на Иван Вазов и изложби с ученически творби, свързани с героите на въстанието.

В Бургас учениците ще участват в историко-възстановъчни спектакли, тематични уроци и училищни викторини, посветени на събитията от 1876 година.

В област Велико Търново ще се проведат ученически конкурси за есе, посещения на исторически обекти и интерактивни празници с участие на музеи и културни

институции.

Във Видин и Враца инициативите включват драматизации на ключови моменти от въстанието, тематични изложби и образователни състезания, както и литературно-музикални възпоменания. В Габрово и Монтана учениците ще участват в творчески работилници, исторически възстановки и дебати, свързани със значението на Априлското въстание за националната памет.

В Кърджали и Кюстендил се организират младежки исторически форуми, театрални постановки и тържествени програми с рецитали и възстановки, пресъздаващи събитията от епохата. В Ловеч инициативите включват интерактивни игри, музикални флашмобове и изложби, посветени на революционните дейци.

На стр. 2

9 770861 399001

Започна кандидатстването по проект „Образователни маршрути в България“

Министерството на образованието и науката започна първата кампания за кандидатстване на държавни и общински училища по проект „Образователни маршрути в България“, реализиран по Програма „Образование“ 2021 – 2027, съфинансирана от Европейския съюз, съобщава Пресцентърът на МОН.

Електронната платформа за кандидатстване вече е активна и дава възможност на училищата да подават онлайн формуляри за участие в дейностите по Проекта. Поканата е публикувана на интернет страницата на Министерството на образованието и науката, както и в електронната платформа на Проекта.

Срокът за кандидатстване е до 2 май 2026 г. или до изчерпване на финансовия ресурс по първата покана, който е в размер на 9 000 035 евро.

Проектът е насочен към ученици от I до XI клас и дава възможности за участие в образователни маршрути в страната, чрез които ученето се извежда извън класната стая и се свързва с реална среда.

Дейностите включват посещения на културни, исторически и природни обекти, музеи, театри, резервати и други образователни пространства.

Целта на Проекта е да повиши мотивацията за учене и да насърчи развитието на ключови умения у учениците чрез преживяване, активно участие и прилагане на междупредметни връзки и неформални методи на обучение.

Очакваният резултат е по-добро разбиране на учебното съдържание, по-силен интерес към знанието и по-широк достъп на учениците до качествени образователни дейности извън училищната среда.

Проектът надгражда постигнатото по Национална програма „България – образователни маршрути“ и разширява възможностите за достъп на учениците до качествени образователни дейности извън училищната среда. **Аз-буки**

Деца на България...

От стр. 1

В Пазарджик и Пловдив учениците ще участват във възстановки на исторически събития, конкурси за творческо писане и междучилищни състезания, както и в празнични шествия и литературно-музикални програми.

В Плевен и Русе се предвиждат интерактивни игри, драматизации, посещения на музеи и прожекции на филми, свързани с Априлската епопея.

В Търговище, Хасково и Ямбол ще се проведат тематични уроци, дебати, походи и празнични концерти, насочени към съхраняване на историческата памет.

Чрез всички тези инициативи учениците не само ще отдадат почит към героите на Априлското въстание, но и ще осмислят значението на свободата, саможертвата и националното единство в съвременния свят, отбелязват от МОН. **Аз-буки**

Националното издателство продължава своята мисия да създава и разпространява качествено научно и педагогическо съдържание

Снимка Олег Попов

Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“ отбелязва няколко празника през 2026 г. – 130 години от излизането на първия брой на първото официално издание на Министерството на просвещението по проблемите на образованието – месечното научно-методическо списание „Училищен преглед“, и 35 години от първия брой на неговия правопреемник – седмичника „Аз-буки“, който излиза на 10 април 1991 г.

През 2011 г. националният седмичник за образование и наука „Аз-буки“ и Главна редакция педагогически издания на Министерството на образованието, младежта и науката се преобразуват в Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“ към Министерството на образованието и науката. То функционира съгласно чл. 51 от Закона за предучилищното и училищното образование, който влиза в сила от 1.08.2016 г. Издава българския национален седмичник за образование и наука „Аз-буки“ и 9 научни списания.

Изданията се ползват от учители, университетски преподаватели, учени, специалисти в различни области, представители на български общности в чужбина.

През годините „Аз-буки“ се утвърждава не само като пазител на традициите в образованието, но и като активен съвременен център за създаване и разпространение на качествено научно и педагогическо съдържание. Днес неговата дейност обхваща богато портфолио от издания и инициативи, насочени към учители, учени, изследователи и широката образователна общност.

Издателството продължава да развива своите девет научни списания – „Стратегии на образователната и научната политика“, „Български език и литература“, „Чуждоезиково обучение“, „Философия“, „История“, „Математика и информатика“, „Педагогика“, „Обучение по природни науки и върхови технологии“ и „Професионално образование“. Всички те представят актуални изследвания, добри педагогически практики и иновативни подходи в различни области на образованието. От настоящата 2026 г. те са и с отворен достъп.

Изданията на „Аз-буки“ са индексирани в международни научни бази данни, което гарантира тяхната видимост и признание в глобалната академична общност. Това повишава научната стойност на публикуваните материали и създава възможности за по-широко разпространение и цитируемост на изследванията.

Вестник „Аз-буки“ продължава да отразява динамиката на образователния живот – от политики и реформи до вдъхновяващи истории за учители и ученици. За единнадесета поредна година е организатор и на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, който се провежда под патронажа на министъра на образованието и науката.

Студио „Аз-буки“ в YouTube е най-новото онлайн пространство на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“. Сред първите гости на подкаста са директорът на Института по образование към МОН проф. Галин Цоков, министърът на образованието и науката Красимир Вълчев, председателят на Съвета на ректорите и ректор на Висшето училище по телекомуникации и пощи проф. Миглена Темелкова и други.

В Студиото гостуват и известни личности, които говорят за образование, като актрисата Гергана Стоянова, учения и писател Георги Бърдаров, психотерапевта Мадлен Алгафари, преподавателя и боксова звезда Тервел Пулев.

Значимо място в дейността на Национално издателство „Аз-буки“ заема и издаването на книги – както научни трудове и сборници, така и издания с практическа насоченост, подпомагачи работата на педагогическите специалисти.

Сред най-новите издания е и двутомната монография „Стопанска история на българите в Османската империя XIV в. – началото на XX век“, създадена под научната редакция на чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев.

В последните години са издадени и „ГКЗС в българската литература“, „Написаното остава! Пиши правилно! 101 езикови бележки“ – съвместен проект с Института за български език – БАН, книгите на актьора Димитър Маринов „Към сцената“ и „Към екрана“, двуезичното издание със стихове на поетесата Петя Дубарова „Да литна високо в небето... / Volare in Alto nel Cielo...“ (на български и италиански), книгата с мисия за деца с рядко ортопедично заболяване „Вълшебните обувки на Кая“ и други.

Като естествено продължение на своята мисия, „Аз-буки“ организира и участва в конференции, научни семинари и обучителни инициативи, които насърчават обмена на педагогически идеи и добри практики. Така Издателството не само информира, но и активно изгражда общност от ангажирани и търсещи развитие професионалисти. **Аз-буки**

Регове от историята

През януари 1896 г. тогавашният министър на просвещението Константин Величков в специален доклад до княз Фердинанд моли за неговата благословия, за да се появи на бял свят първото официално издание на Министерството на просвещението по проблемите на образованието – първото научно-методическо списание в България „Училищен преглед“. С него се поставят основите на официалните издания на Просветното министерство.

Излиза веднъж в месеца и е издавано от Постоянния учебен комитет при Министерството на народното просвещение в София от януари 1896 до юни 1949 г., с прекъсване през 1916 – 1920 г. заради Първата световна война. Целта на списанието е била да дава гласност на министерските разпоредби и мероприятия и да бъде проводник между него и училищата и учителите, като представя новите идеи и насоки в обучението и възпитанието.

„Училищен преглед“ се е състояло от два раздела. Първият е официален, в който се публикуват всички официални разпоредби, закони, наредби, правилници, окръжни, доклади. Вторият

ят раздел е неофициален. В него са се публикували статии, свързани с образователното дело и науката, доклади за командировки, критика и рецензии, хроника и съобщения.

Първите редактори на сп. „Училищен преглед“ са Стефан Лафчиев, Иван Пеев-Плачков, Т. Бенеф, Стоян Заимов и Г. Табаков. По-късно се присъединяват Н. Станев, А. Наумов, Сава Велев, Ст. Л. Костов, Никола Атанасов, Ст. Василев, Александър Балабанов, Вел. Йорданов и Дамян Димов.

Концепцията на появилия се през 1991 г. в. „Аз-буки“ е идентична с тази на „Училищен преглед“. А неговият първи главен редактор е Любомир Янов.

В първия брой на вестника поздравителни думи към екипа на „Аз-буки“ отправят тогавашният министър-председател Димитър Попов, министърът на народната просвета акад. Матей Матеев и министърът на науката и висшето образование проф. д-р Георги Фотев.

Социалните партньори на МОН обсъдиха ключови теми

Отрасловият съвет за тристранно сътрудничество в областта на предучилищното и училищното образование на заседание в МОН обсъди ключови теми, свързани с развитието на образователната система, съобщава Пресцентърът на Министерството.

Министърът на образованието и науката проф. Сергей Игнатов напомни, че 20 април ще бъде неучебен, но присъствен ден, посветен на отбелязването на 150 години от Априлското въстание. Той подчерта значението на тази годишнина и ролята на образователната система за съхраняването на историческата памет.

Главният секретар на МОН Любомир Йосифов представи проектите на 24 национални програми за развитие на образованието, които са подкрепени от социалните партньори. Посочено е, че те са важен инструмент за подкрепа на образователните политики и са насочени към подобряване качеството на обучението, развитието на уменията на учениците и условията в системата.

Проектът на Решение за одобряване на националните програми бе част от дневния ред на редовното заседание

на Министерския съвет за 8 април.

Директорът на дирекция „Съдържание на предучилищното и училищното образование“ в МОН Евгения Костадинова информира членовете на Отрасловия съвет за напредъка по разработването на новите учебни програми. Тя отбеляза, че вече е приключил подготвителният етап от процеса, като цялостното разработване на новите програми е дългосрочен процес, който ще продължи до 2029 г. В разработването на програмите участват над 400 експерти, като едва 24 от тях са участвали и в предходни процеси по създаване на учебни програми.

В работата по новите програми ще продължат да участват и социалните партньори. Те ще имат възможност да предлагат учители за апробация на програмите, за да се тестват в реална училищна среда и при необходимост да има корекции и последващо надграждане.

Министър Игнатов отново обърна внимание и на темата за подписания протокол с Украйна, като подчерта, че това решение е насочено към запазването и развитието на българския език в Болградската гимназия. **АЗ-БУКИ**

Да рисуваме и спортуваме заедно

Над 60 000 деца и родители с подкрепа по проект „Силен старт“

Снимка Олег Попов

Над 60 000 деца и родители получават подкрепа за първите две години от началото на проект „Силен старт“, насочен към детските градини и предучилищните групи в училищата, съобщава Пресцентърът на МОН. Те са включени в различни дейности или са подпомагани с цел по-активното им приобщаване към образователната система.

Разнообразните занимания по интереси – безопасност на движението по пътищата, детски лаборатории, опазване на околната среда, здравословно хранене, изкуства, спорт, са само част от практиките, които педагогическите екипи реализират с финансиране по Проекта. Благодарение на подкрепата по „Силен старт“ за деца от уязвими групи се организират и допълнителни обучения по български език, а тези със специални образователни потребности получават грижа от квалифицирани специалисти и по-добри условия за обучение и социализация.

Работата с родители също е важен акцент – общо над 14 500 са тези, с които се работи интензивно на ниво яслена група или детска градина, като се очаква броят им да продължи да се увеличава. Деца и родители рисуват и спортуват заедно, учат математика чрез приказки, рециклират или пък получават професионални съвети за здравето, хигиената и образованието по време на тематичните родителски срещи и беседи и др.

По проект „Силен старт“ се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и изявени дарби за трайното приобщаване в предучилищното образование.

За целта детските градини могат да наемат психолози, логопеди и ресурсни учители. Чрез финансирането на тази дейност се подобряват възможностите за осъществяване на индивидуална и групов работна за психосоциална рехабилитация, както и за подкрепа на

развитие на интересите и способностите на децата с изявени дарби.

Над 3000 деца със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби вече получават такава подкрепа.

В рамките на Проекта, но отделно от заниманията по интереси, се прилагат и иновации, свързани със здравословния начин на живот. Пилотно такива се въвеждат в общо 38 детски градини от 5 области – София-град, Велико Търново, Пловдив, Сливен и Пазарджик.

Заради мерките и иновативните подходи в посока повишаване на капацитета на учителите, на компетентностите на родителите за здравословното хранене и здравословния начин на живот, както и хранителната грамотност на децата в предучилищна възраст, проект „Силен старт“ е отличен с наградата „Достъп до добра храна“ 2025 в категория държавна политика.

Организатори на наградите са фондация „Българска месна традиция“ и „Градски институт“.

Двигателната активност също е застъпена в „Силен старт“, като в това отношение в партньорство с Националната спортна академия започна програмата за насърчаване на физическата активност в детските градини. Целта е да бъде подпомогнато развитието на двигателните умения на децата в предучилищна възраст, като се създадат предпоставки те да взаимодействат и откриват околния свят и по пътя на адаптацията да развият и когнитивните си умения.

Всички тези възможности за семействата продължават и ще се разширяват в оставащите три години от действието на „Силен старт“. Мерките за подпомагане се реализират в продължение на 5 години, като във висококачественото образование и грижи в ранна детска възраст се инвестират общо над 71 млн. евро. Средствата от Европейския социален фонд плюс са по Програма „Образование“. **АЗ-БУКИ**

Кампания на Института за български език – БАН и в. „Аз-буки“

Как се появяват нови думи?

Надежда КОСТОВА*

В скорошна статия в интернет се разяснява значението на новата дума *шрекинг*. С нея се назовава нова тенденция при запознанствата – занижаване на изискванията за външен вид при избор на партньор. Коренът на новата дума е името на любимия анимационен герой Шрек. От имената на литературни и митични герои в българския език се образуват думи с някои наши наставки, например *донкихотовски*, *хамлетовски*, *сизифовски*, *тартюфци*, *байганьовци*. Новата дума също е образувана от собствено име, но в английския език.

Вече свикнахме с многобройните нови английски заемки, завършващи на *-инг* (например *шопинг*, *тунинг*, *мапинг*, *лифтинг*). Определяме ги като „завършващи на *-инг*“, защото *-инг* е английска наставка – с нея не се образуват думи в нашия език.

Освен английската заемка *шрекинг* в статията е използвано и българското ѝ съответствие *шрекване*. Така се появяват две нови думи в българския език – едната е заета от английския език, а другата е образувана от същия корен в българския. Новата дума *шрекване* е отглаголно съществително име. По правило отглаголните съществителни се образуват от съответните глаголи от несвършен вид. В статията обаче не се среща глагол *шреквам*. Използвано е минало страдателно причастие („вие сте били шреknати“), което би се свързало с предполагаем глагол от свършен вид *шрекна*. Отглаголното съществително и причастие са образувани по утвърдения в българския език модел, без да има глаголи.

Това езиково явление е изследвано от езиковедите. По подобен начин в българския език се появи думата *банкиране*, която се наложи вместо английската *банкинг*. По-късно започна да се използва и глаголет *банкирам*.

*Д-р Надежда Костова е доцент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към Българската академия на науките.

Ученици стажуват пробно по проект за гуално обучение

Борислава БОРИСОВА

С началото на проекта „Дуално обучение за успешна професионална и личностна реализация“ стартира и първата ключова дейност – пробното стажуване на ученици от IX и X клас на ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“ във Видин. Още в първите дни младите хора имат възможност да излязат извън класната стая и да се потопят в реална работна среда, където знанието придобива практическа стойност.

В рамките на пет работни дни учениците работят в малки екипи във фирми партньори в сферите на търговията, енергетиката и хотелиерството в дунавския град. Под ръководството на наставници от бизнеса и с подкрепата на своите учители те наблюдават реални процеси, включват се в ежедневни дейности и започват да разбират как функционира една организация отвътре.

„Пробното стажуване дава на учениците не само първи досег с професионалната среда, но и увереност в избора им на професия. Те развиват практически умения, изграждат работни навици и осъзнават значението на отговорността, дисциплината и работата в екип – каза директорът на ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“ Мариета Георгиева. – Срещата с реалния бизнес им помага да направят връзката между наученото в училище и неговото приложение в практиката – нещо, което трудно може да се постигне само в учебна среда“, уточни Георгиева. Допълнителен стимул за участниците е и предоставянето на стипендия.

Наставниците по работни места също ще получат възнаграждение за работата си с учениците.

До края на учебната година се очаква над 80 ученици от IX и X клас да преминат през тази дейност, като за много от тях това ще бъде първата стъпка към бъдеща професионална реализация.

Приказната нощ на Русе

Петя НИКОЛОВА

Регионалната библиотека „Любен Каравелов“ в Русе е единствената българска институция, която е част от международната мрежа на инициативата „Нощ на Андерсен“

Едно от най-интригуващите събития за деца се провежда в над 1700 населени места по света. Идеята е вдъхновена и посветена на Международния ден на детската книга и изкуствата за деца – 2 април.

В приказната нощ повече от 100 000 деца и възрастни в 21 страни преживяват магията на книгите, като децата нощуват в библиотеките и участват в специално подготвени литературни приключения.

Русенската библиотека се включва с ентузиазъм в световната инициатива. Още повече че т.г. отбелязваме 190 години, откакто големият разказвач Ханс Кристиан Андерсен създава приказката „Малката русалка“.

В „Нощ на Андерсен“ участват 16 предварително избрани деца от различни училища – активни малки читатели и победители от викторини, конкурси и спортни състезания. Заедно те се включват в приключение, изпълнено с предизвикателства, провокиращо любопитството и въображението им. Разнообразните творчески ателиета, организирани с внимание и усет, допринасят за незабравимото преживяване.

„Нощта на Андерсен“ нямаше да бъде същата без подкрепата на нашите прекрасни партньори и приятели, които вложиха сърце, грижа и вдъхновение във всяка част от събитието и се погрижиха за храната. Благодарим на Деница Филева за активното начало на новия ден. Признателни сме и на психолога Звезделина Иванова, която подсигури спокойствието на малките любители на книгите. До нас бяха също и представителите на Българския младежки Червен кръст – с внимание и отговорност през цялото време“, споделят от Детския отдел на Русенската библиотека.

Театърът привнася още магия в приказната нощ на 2 април. В събитието се включват актьорът Хубен Нурев и малките таланти Йоана и Виктория Ангелови, които повишават емоцията и зареждат нощта.

„Заедно създадохме не просто събитие, а преживяване, което ще остане в сърцата на децата – с усмивки, нови приятелства и любов към книгите“, доволни са от Детския отдел на Библиотеката в Русе. И има защо. Техните почитатели и последователи в социалните мрежи се възхищават за ентузиазма, професионализма, всеотдайността, любовта и вдъхновението, с които работят.

Само за първите дни на април Детският отдел „Библиотечко“ ангажира русенските малчугани в интерактивен театър в компанията на Аниматорска агенция „БамБам“, в конкурс за детска рисунка, посветен на Деня на космонавтиката, а стартираният още в края на март „Маратон на четенето“ привлича писатели, илюстратори и разказва невероятни истории.

От екипа на „Библиотечко“ обещава на „Аз-буки“, че ще споделят още интересна информация за актуалния и вдъхновяващ „Маратон на четенето“, както и за придружаващите го множество инициативи, които не само разнообразяват, но и обогатяват с познание дните на най-важните читатели – децата.

Снимка РБ „Любен Каравелов“ – Русе

Обмен на иновации в Разград

ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ бе домакин на тридневен регионален форум на тема „Развитие на ключови компетентности в образованието“ с близо 300 участници

Снимка ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград

Ивелина Христова – директор на училището домакин ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград, и ученици по време на форума на тема „Развитие на ключови компетентности в образованието“

С то и седемдесет педагогически специалисти от иновативни училища и експерти от Северния централен регион и 117 ученици от 25 училища от областите Разград, София, Велико Търново, Русе, Силистра, Шумен, Габрово и Перник вземат участие в Регионалния форум за иновации в образованието на тема „Развитие на ключови компетентности в образованието“. Домакин на инициативата, която се проведе в Разград от 1 до 3 април, е ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград.

Форумът се реализира по Националната програма на МОН „Иновации в действие“ и се организира от Регионалното управление на образованието – Разград, и училището домакин. Събитието създава възможност за обмен на образователни иновации и добри практики, насочени към повишаване качеството на образованието.

Сред официалните гости на форума са: представителите на МОН Пламен Георгиев и главният експерт в Дирекция „Образование на българите зад граница и училищна мрежа“ Силвия Кънчева, Ангел Петков – началник на РУО – Разград, и експерти в Регионалното управление, както и образователни институции и организации, ангажирани с развитието на съвременното образование. Присъства и председателят на сдружение „Архитекти на бъдещето“ д-р Ваня Кастрева, която бе сред лекторите.

В събитието участваха и 20 университетски преподаватели от Русенския университет „Ангел Кънчев“, Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, Американския университет в България – Благоевград, Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

„Те успяха да покажат връзката между средното и висшето образование и това, че компетентностите са мост, който сближава и показва връзката между двата типа образование“, коментира директорът на училището домакин ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград, Ивелина Христова.

В рамките на тридневната програма участниците се включиха в четири тематични групи, представящи иновативни подходи в начален, основен и гимназиален етап.

„В съвременния образователен контекст развитието на основни компетентности заема централно място като предпоставка за личностна реализация и успешна професионална дейност. Заложените тематични групи – „Социална и гражданска компетентност“, „Общуване на чужди езици“, „Математическа компетентност и дигитални умения в природните науки“ и „Проектиране и творчество в образованието през призмата на висшето образование“, успяха да обхванат всички ключови компетентности“, отбелязва Христова.

В направление „Социална и гражданска компетентност“ акцентът е поставен върху изграждането на умения за ефективно социално взаимодействие, отговорно гражданско поведение и развитие на личностни качества. Направление „Общуване на чужди езици“ е насочено към усъвършенстване на многоезиковата компетентност като ключов фактор за межкултурна комуникация. В направление „Математическа компетентност и дигитални умения в природните науки“ се разглеждат въпроси, свързани с развитието на логическо мислене, аналитични способности и дигитална грамотност, а в „Проектиране и творчество в образованието през призмата на висшето образование“ се постави акцент върху стимулирането на креативността, иновативното мислене и предприемаческите умения.

„По време на дейностите в работата по групи бяха приложени разнообразни интерактивни методи, включително дискусии, казуси и практически задачи, които допринесоха за активното включване на участниците и за обмен на добри практики“, посочва директорът на училището домакин.

Тя допълва, че регионалният форум, който се реализира по третия модул на Националната програма – „Форуми за иновации в образованието“, е съчетан

с дейности по втория – „Мобилност за популяризиране и мултиплициране на добри иновации между училищата“.

„От тази година ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград, е част от списъка на иновативните училища, одобрен от председателя на Националната комисия за иновативни училища заместник-министър д-р Наталия Михалева. Учениците и техните преподаватели от нашата гимназия и от партньорските училища представиха синхронни разработки по иновациите, по които работят“, обяснява Христова.

В рамките на форума полковник Румен Русев проведе практически дейности, насочени към развитие на умения за работа в динамична среда и справяне с кризисни ситуации чрез социално-психологическа подкрепа. „Животът и здравето на българските деца и педагогическите специалисти са най-важни. Изправени сме пред различни атаки и трябва да се реагира съобразно тяхната сложност. Тези умения не са описани в нормативните документи“, посочва директорката. По думите ѝ подобни дейности би било добре да бъдат част от всички национални програми.

Във форума е представен и иновативният модел на графичното фасилитиране. Графичният фасилитатор Росица Христова разработва панели, които отговарят на четирите основни теми на форума. Чрез визуални средства и символика са изведени ключовите акценти и връзки между отделните тематични направления, което улеснява възприемането и осмислянето на съдържанието от страна на участниците.

„Всяка стъпка и компетентност, по която се работеше, беше представена визуално. По този начин бяха представени дори аспекти, които тепърва ще бъдат разработени. Всяка казана идея беше отразена“, отбелязва Христова.

За участниците във форума бяха организирани и разнообразни образователни активности и културни инициативи, които допринасят за пълноценното преживяване на участниците и за насърчаване на сътрудничеството между училищата. АЗ-БУ

ПГ по селско стопанство – Кюстендил, с нов STEM център

Северина ДИМИТРОВА

С откриването на нов STEM център в Професионалната гимназия по селско стопанство „Св. Климент Охридски“ в Кюстендил се прави още една важна стъпка към модернизирването на образованието и подготовката на младите хора за реалностите на съвременния пазар на труда.

Центърът бе официално открит от кмета на общината инж. Огнян Атанасов, който подчерта стратегическото значение на инвестициите в образователна инфраструктура и нови технологии. По думите му създаването на STEM среда във всички училища на територията на общината е ключов фактор за изграждането на практически умения и иновативно мислене у учениците.

„С отварянето на STEM центрове във всички

училища в общината даваме възможност на младите хора да получат модерно образование. Вярвам, че с новите технологии и знанията, които имаме като традиции, ще можем да развиваме съвременно и устойчиво земеделие“, заяви кметът.

Инж. Огнян Атанасов поздрави директора на гимназията и отправи послание към учениците да използват възможностите на новия център като основа за личностно и професионално развитие, така че в бъдеще да се реализират успешно и с увереност.

Новият STEM център ще осигури съвременна учебна среда, насочена към развиване на практически умения, критично мислене и интерес към науката и технологиите. Чрез него учениците ще имат достъп до обучение, което съчетава теория и практика и отговаря на съвременните образователни стандарти.

Снимка Асторът

С интерес към Космоса от малки

Над 150 участници в 52-рото издание на Националната младежка астрономическа конференция във Варна

Стефа МАРИНОВА

Над 150 участници от цялата страна – ученици, студенти, докторанти, учители, астрономи и учени, включително представители на Института по астрономия с НАО „Рожен“ към БАН, представиха своите научни доклади по време на 52-рото издание на Националната младежка астрономическа конференция, която се проведе във Варна от 3 до 5 април. Форумът е част от Националния календар за изяви по интереси на децата и учениците за учебната 2025/2026 г. Негови организатори са Народната астрономическа обсерватория и планетариум (НАОП) „Николай Коперник“ във Варна, местната община, Регионалното управление на образованието – Варна, и Националният дворец на децата.

Младите астрономи и изследователи изнесоха общо 41 доклада и представиха наблюденията и проектите си от Националната лагер-школа „Бели брези“ и от астрономическите наблюдения и изследванията, които са правили в народните обсерватории, училища, школи и университети през годината. Програмата включваше изследвания в области като галактики, променливи звезди, метеори, фотометрия и астрофотография.

„Докладите бяха много интересни. Всеки от тях има научна стойност. Тази година освен учениците от Варна, Пловдив, София, Бургас, които традиционно се включват, докладите си представиха и ученици от Ямбол и Силистра. Удължавахме сесията, защото и желаещите да чуят, и желаещите да изнесат доклади, бяха активни. Вместо в осем часа конференцията приключи в събота след полунощ с астробал за участниците“, споделя пред „Аз-буки“ Свежина Димитрова – директор на Народната астрономическа обсерватория и планетариум „Николай Коперник“.

Допълва, че на всяко издание има наблюдатели, зрители и слушатели, които следващата година се мотивират също да правят наблюдения и да ги представят на форума. А за да може да стигне време за всички, планират 53-тата конференция да продължи с ден повече.

Директорът на НАОП отбелязва още няколко любопитни тенденции.

Част от докладите представят тематични изследвания, които се провеждат в няколко поредни години. И дава пример с „Визуалните наблюдения на променливи звезди по време на лагер-школа „Бели брези“ 2025 г.“, които от години намират място в конференцията.

Забелязва се и тенденция младите астрономи от обсерваториите да проявяват по-голям интерес към изнасянето на доклади.

„Минали години докладите на по-малките ученици бяха 5–6, а тази са 13–14“, посочва Димитрова.

Тази година с доклади се включиха и студенти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, които представиха изследвания на следните теми: „Спектрален анализ на ZTF J191814.28+010850.2“, „Изследване на четворната звездна система 2MASS J224“, Изследване стабилността на спектрографа ESpeRo в НАО „Рожен“.

От три години Димитрова има наблюдения, че по време на конференцията участниците се мотивират един друг да остават да учат в България и да изберат Физическия факултет в Софийския университет.

„Студентите, които участваха в конференцията, са бивши кръжочници и минали години също са били докладчици. Тази година те показаха пред учениците какво са правили в университета, и запалиха и други дванайсетокласници да кандидатстват и да учат в Софийския университет“, споделя събеседничката ми.

Има ученици, които участват в конференцията всяка година. Някои от по-големите докладчици изнасят доклади още от V–VI клас. „Те израстват при нас и ние се грижим за тях като за свои деца. Те са нашата гордост. Когато съм сред тях, виждам смисъл и бъдеще за развитие. Младите ни хора са прекрасни“, казва с усмивка Димитрова.

Тя допълва, че младите астрономи и физики са едно общество и се търсят не само на олимпиади, състезания, конкурси, школи и конференции. „Те са и приятели в живота и

стават такива именно покрай участията, които имат във форуми и състезания“, обяснява директорът на варненската обсерватория.

Тази година наградата на обсерваторията „Николай Петров“ отиде при Александър Желязков, който е активен кръжочник в НАОП – Варна, от V клас. Той участва във всички дейности на обсерваторията – представя доклади и участва в олимпиадата, участва в театралната постановка „Ресторант на края на Вселената“.

Има и участници в конференцията, които са били докладчици като ученици, а вече подготвят ученици за участие с доклади в конференцията, за олимпиади и състезания. Един от тях е Станислав Стоянов, който е основател и ръководител на сдружението „Астрономическо училище Бургас“, който изнася доклади на конференцията още от VII клас. Да се включи във форума, от 25 години не пропуска и Никола Каравасилев – ръководител на националния отбор по астрономия и астрофизика. И двамата изнесоха доклади и в 52-рото издание на Националната младежка астрономическа конференция.

Интересни доклади от тазгодишния форум са и тези за слънчевите и лунните затъмнения. Представени са възможности за наблюдаването на слънчевото затъмнение на 12 август 2026 г. Отправиха се и добри идеи за наблюдения на слънчеви затъмнения и през следващите години. „Слънчевото затъмнение на 2 август 2027 г. ще има максимум от около 6 минути и ще може да се наблюдава от Египет. Това разпали любопитството на т. нар. слънчари –

наблюдателите на Слънцето, които ще могат да планират експедиции с научни задачи“, казва Димитрова.

Красимир Станков от МГ „Баба Тонка“ в Русе представи доклад със свои астрофотографии. От НАОП – Варна, планират да го поканят да представи изложба с кадрите си при тях. Той е победител в един от конкурсите на списание Astrophotography.

Учениците от НАО „Галилео Галилей“ – Силистра, Ясен Тодоров (СУ „Н. Вапцаров“) и Симеон Пиринков (ОУ „Иван Вазов“), изнасят атрактивен доклад на тема „Космически мечки“. „Те показаха научно изследване с улавяне на т.нар. космически мечки – живи организми, които са попаднали чрез космически обекти на Земята“, разказва събеседничката ми.

Гост-лектори на форума бяха доц. д-р Галин Борисов и доц. д-р Янко Николов от Института по астрономия с Национална астрономическа обсерватория при БАН. Лекцията на доц. д-р Янко Николов на тема „Астрономията в края на XX и началото на XXI век“ привлича вниманието на гостите на форума. Димитрова му отправи покана да го представи и пред учители от Варна и региона.

Като част от конференцията се провежда и традиционното „Състезание на знаещите“. Тази година учениците победиха съставителите на въпросите със завиден резултат.

Като част от програмата всяка година участниците посещават и различна културна институция в региона. Този път разгледаха Музея по история на медицината.

Снимка НАОП – Варна

През последните години докладите на младите астрономи се увеличават

Ученици с кауза за ранно здравно образование в училище

Десетокласниците Цветомир Денчев и Валерия Илиева от столичната Втора английска езикова гимназия „Томас Джеферсън“ създават и популяризират кампания за повишаване на ранното здравно образование в училищата. Инициативата „Здраве за всички, всички за здравето“ (Health for All, All for Health) е проект, с който участват в категорията „Биология, химия и биомедицина“ на международно състезание. Основната цел е да се повиши информираността на учениците по важни здравни теми.

„Чрез проекта Health for All, All for Health, организиран от двама десетокласници от нашата гимназия, се реализират дейности, свързани с превенцията на определени заболявания. Дава се модел за здравословен начин на живот, както и стимул за младите хора да се стремят именно към това – самите те да водят такъв, да избягват рискови поведения и да се справят по-добре с живота“, обясни Веселина Иванова – директор на Втора английска езикова гимназия „Томас Джеферсън“ в София. На мнение е, че ранното здравно образование е изключително важно и към момента не е застъпено достатъчно в учебната програма.

„Лично за мен тази тема би имала място като отделен учебен предмет в българската образователна система, тъй като дава възможност за водене на широка превантивна политика по отношение на определени рис-

кови поведения на младите хора и съдейства за изграждането на устойчиво психично здраве. Всички тези липси в съвременното ни образование биха могли да бъдат компенсирани чрез активността и работата на различни училища, както и на учениците, по програми и проекти“, допълва тя.

„Искаме да запознаем учениците с различни заболявания и състояния и да спомогнем

за повишаване на профилактиката от ранна възраст“, разказват двамата организатори. Идеята се реализира чрез образователни презентации, лекции и информационни плакати, които привличат вниманието и оставят трайно впечатление.

Двамата младежи провеждат срещи както с ученици от по-долни класове в училището, така и със свои връстници. До момента са

достигнали до над 200 ученици, като са изнесли презентации пред 7 класа.

Всеки месец кампанията се фокусира върху различна здравна тема, като досега са разглеждани: диабет, ХИВ/СПИН, кръводаряване, рак и затлъстяване.

През април темата е психично здраве, а идеите идват от самите ученици, които участват. След всяка презентация се провежда кратка анкета, чрез която се прави обратна връзка – какво са научили и какви теми биха искали да бъдат разглеждани в бъдеще.

„Не очаквахме голям интерес, но видяхме, че всички слушат внимателно, задават въпроси и проявяват истинско любопитство. Това ни показва, че има смисъл от това, което правим“, споделят Цветомир и Валерия.

Акцент в инициативата е събитието, проведено през февруари и посветено на борбата с рака. По този повод са поканили за гост-лектор д-р Християна Николова, онколог, която изнася презентация пред над 50 ученици. Кампанията включва и информационни плакати, изготвени от организаторите и разположени на ключови места в училището с цел да достигнат до по-широка аудитория.

Проектът е разработен от двамата ученици, които проучват информацията и подготвят съдържанието. Крайната цел на Валерия и Цветомир е тази идея да стигне до Министерството на образованието и науката, което да обогати здравната тема в учебните програми. **АЗ БУКИ**

Снимка „Креатив Концепт“

Валерия и Цветомир с г-р Християна Николова (в средата)

„Онлайн лекар“ в помощ на медици и пациенти

Две гимназистки от Варна разработват дигитален помощник, който дава базови съвети и ориентира към подходящ специалист

Розалина ДИМИТРОВА

Ученички от XI клас в 7. СУ „Найден Геров“ във Варна разработват прототип на приложение, което цели да облекчи натоварването в здравната система и да помогне на хората във всекидневни, неспешни здравни ситуации. Момичетата се казват Йоана Ненова и Гергана Стоянова, а проектът им се нарича „Онлайн лекар“.

По време на стартърп хакатона „ТЕХНОСТАРТ Weekend: AI Edition“, организиран от ICT Cluster Varna, двете съученички, обединени в отбор SmartMed, представят своя „онлайн помощник“, който стои между пациента и лекаря, без да заменя професионалната медицинска грижа. С този проект те печелят специалната награда на организаторите.

Идеята за „Онлайн лекар“ се ражда през лятото на 2025 г. по време на учебна практика във варненска ИТ фирма. Заданието е да разработят приложение, а Йоана и Гергана решават то да бъде насочено към нещо истински полезно – здравето. Така се оформя концепцията за дигитален помощник, който да дава базови съвети, да ориентира към подходящ специалист и да показва най-близките лечебни заведения и аптеки, без да поставя диагнози и без да заменя медиците.

Приложението съчетава няколко компонента – интерактивна карта, която показва местоположението на потребителя и най-близките болници, клиники и аптеки в различни градове; чат с вграден изкуствен интелект, обучен от самите ученички, който да реагира внимателно и предпазливо, да обобщава описаните симптоми, да дава ориентирировъчен съвет и да насочва към вид специалист, но винаги с уточнението, че това не е диагноза; информационни страници за различни медицински отделения и специалности, създадени от екипа на проекта, така че потребителят да може да провери инфор-

Снимка Личен архив

Йоана Ненова и Гергана Стоянова представят своя „онлайн помощник“ на стартърп хакатона „ТЕХНОСТАРТ Weekend: AI Edition“ във Варна

мацията и извън чата.

За да изградят работещ прототип, Йоана и Гергана първоначално използват примерни данни за лекари и лечебни заведения, създадени от тях самите, а не реални специалисти, осъзнавайки отговорността, която носи всяко приложение, засягащо здравето. Те провеждат и неформални интервюта с хора, за да разберат доколко биха се доверили на изкуствен интелект в такава сфера и какви функции биха използвали – чат, карта, информация за отделенията.

Особено внимание момичетата отделят на достъпността. В плановите за развитие на „Онлайн лекар“ са заложени преводи на различни езици, за да може приложението да се ползва и от чужденци; създаване на гласов интерфейс и адаптация за хора със зрителни и слухови затруднения; възможност за „по-човешко“ общуване – например избор на мъжки или женски глас, по-спокоен и емпатичен тон на отговорите. „Не искаме да заместваем лекарите, а да помагаме и на тях, и на пациентите“,

подчертават Йоана и Гергана. Според тях „Онлайн лекар“ може да бъде полезен при леки, неспешни неразположения – да даде първоначален съвет, да успокои притеснен човек, да го насочи към правилния специалист и да намали струпването на пациенти пред кабинетите. Идеята е приложението да работи в тясно сътрудничество с общо-практикуващи медици.

В основата на успеха им стои училището. И двете са в паралелка „Приложен програмист“, а искрата за разработката идва от лятна практика.

Докато други съученици спират работа по своите проекти след края на практиката, Йоана и Гергана решават да продължат – доработват приложението, тестват, променят, търсят идеи. Благодарни са на менторите си Иво Антонов и Венци Костадинов от DXC Technology, на учителите от гимназията и на семействата си, които винаги ги подкрепят.

Към момента „Онлайн лекар“ е работещ прототип, а не завършен продукт. На този етап ученичките търсят партньори – медицински специалисти, които да им помогнат да валидират съдържанието, институции и организации, които биха подкрепили проекта финансово и експертно. Амбицията им е да развият приложение, което да бъде достъпно за самотни възрастни хора, хора с увреждания, пациенти в малки населени места и всички, които имат нужда от бърза ориентация и психологическа подкрепа при лек здравословен проблем.

Историята на Гергана Стоянова и Йоана Ненова е показателна за това как училището и практиките в партньорство с бизнеса могат да раждат смислени иновации. Когато към тях се добавят лична мотивация, емпатия и отговорен подход към изкуствения интелект, резултатът е проект, който променя средата и вдъхновява връстниците им. Точно тази комбинация придава съдържание и на слогана на „Онлайн лекар“ – „Когато здравето не може да чака – ние сме тук!“.

Празник по ноти – талантът среща сцената

НУМСИ „Проф. Панчо Владигеров“ – Бургас, отбелязва 65 години от създаването си

Дона МИТЕВА

С поредица от концерти и празнични събития в Бургас бе отбелязана 65-годишнината на Националното училище за музикално и сценично изкуство „Проф. Панчо Владигеров“ – институция, която повече от шест десетилетия е сред най-значимите културно-образователни центрове в страната.

Кулминацията на честванията са концертите на сцената на Държавната опера – Бургас, където ученици, преподаватели и бивши възпитаници представиха своите майсторски изпълнения. Към това трябва да се добави и традиционната годишна изложба на учениците от специалностите „Рекламна графика“ и „Сценичен костюм“. Над 80 впечатляващи творби оживяха в галерията на Дружеството на бургаските художници.

Изложбата бе открита от Добрин Вџев – председател на Дружеството и преподавател в училището, директора на НУМСИ „Проф. Панчо Владигеров“ Димитър Маджаров, проф. Светозар Бенчев – директор на Националната художествена академия, Филиал Бургас, и Диана Саватова – заместник-кмет по култура и вероизповедания на Бургас.

Историята на професионалното музикално образование в града започва още през 1921 г., когато към музикалното дружество „Родни звуци“ е създадено Народно музикално училище. Негов първи директор е композиторът и диригент Върбан Върбанов, а сред преподавателите са имена като Филип Кутев, Асен Жабленски и Георги Шагунов – личности, оставили трайна следа в културния живот на града.

През 1961 г. с решение на Министерството на просветата и културата е открито Държавното средно музикално училище, което поставя основите на днешното Национално училище за музикално и сценично изкуство. Именно от тази дата започва и съвременната история на учебното заведение, което постепенно се превръща в център за подготовка на млади музиканти, актьори и танцьори.

„65 години са сериозна история, особено за училище по изкуства. Това е време, в което се изграждат традиции, създават се поколения артисти и се утвърждава авторитет. В същото време, това е и отговорност – да съхраним постигнатото и да го развиваме в съвременна посока“, категоричен е директорът.

През годините училището утвърждава авторитета си не само в Бургас, но и в цялата страна. Днес в него се предлага обучение по различни музикални инструменти и сценични специалности, като съчетава традициите на класическото образование със съвременни форми на обучение.

„65 години може и да не е кръгла, но е изключително значима годишнина. Затова решихме да отбележим празника с повече от едно събитие, за да достигнем до по-широка публика – както в Бургас, така и извън града“, казва директорът.

Празничният концерт-спектакъл „65 години по вълните на изкуството“ е изпълнен в две последователни вечери във фойето и залата на Държавната опера – Бургас. А на 13 март е балетният концерт с участие на всички класове.

В училището се обучават близо 600 ученици и за екипа педагози е важно повече родители, близки и приятели да имат възможност да присъстват и да споделят този специален момент.

Димитър Маджаров поема поста на 15 септември тази учебна година, така че

Снимка НУМСИ „Проф. Панчо Владигеров“ – Бургас

Моменти от концертите

Димитър Маджаров, директор

зад гърба си има само шест месеца в тази роля. Той отстъпи позицията директор на Общинското предприятие „Летен театър, фестивали и концерти“, воден от желанието да надгражда своя опит и да допринесе за развитието на бургаските деца: „Като бивш възпитаник и дългогодишен преподавател в училището, имам ясна визия за потенциала и бъдещото развитие. За мен е изключително важно да изграждаме среда, в която учениците идват с желание, присъстват с усмивка и си тръгват заредени – среда, в която се чувстват свободни да се изразяват и да творят, и възприемат училището като свой дом“.

Директорът подчертава, че освен артисти на високо ниво за педагозите е също толкова важно да изграждат личности – уверени, мислещи и вдъхновени млади хора със своя позиция и присъствие. Сред основните им цели е училището да бъде още по-отворено към света чрез национални и международни партньорства. Усилията на екипа са насочени към създаването на условия, които подготвят учениците да бъдат конкурентоспособни както на национална, така и на международна сцена.

„Работи се в посока модернизиране на средата и по-активно присъствие в дигиталното пространство, без да се губи най-ценното – традицията и духът на училището“, подчертава директорът.

Важна част от развитието на младите артисти е връзката между училището и културните институции в града.

Сътрудничеството с Държавната опера – Бургас, дава възможност на учениците да участват в репетиции, концерти и сценични проекти заедно с професионални музиканти. Така получават ценен практически опит и реален досег със сцената още по време на обучението си.

„Сътрудничеството ни с различни културни институции създава реални възможности както за изява на учениците, така и за професионалното развитие на преподавателите.

Партньорството с Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“

дава възможност на нашите възпитаници да работят по-активно с преподаватели от Академията, да участват в съвместни инициативи и да се изияват на престижни сцени в София.

Съвместната ни работа с Драматичния театър „Адриана Будевска“ и Държавната опера – Бургас, осигурява достъп до реалния процес на създаване на спектакли – от репетицията до сценичната реализация.

Благодарение на партньорството с Община Бургас активно се използват общинските бази, чрез които учениците се изияват на сцена ежедневно, трупат опит и изграждат увереност.

Сътрудничеството със Сара-Нора Прима и балетния конкурс е от особено значение за развитието на над 120-те ученици в балетните специалности. Това им предоставя възможност за изява на по-високо професионално ниво.

С НУМСИ „Христина Морфова“ – Стара Загора, предстоят съвместни концерти, творчески проекти, обучения и обмен както на ученици, така и на преподаватели“, дава примери директорът за разширените контакти и интензивния творчески обмен.

По думите му само за последните шест месеца в училището са се провели множество майсторски класове с изяви имена от българската и международната сцена, сред които Симеон Гошев, проф. Атанас Кръстев, Ангелина Абаджиева, проф. Айля Улудере, проф. д-р Борислава Танева, доц. д-р Росен Балкански, проф. Цветан Недялков, проф. д-р Иван Стоянов, гл. ас. Владимир Димов, Мариана Пенчева и проф. д-р Тома Михайлов.

До края на март има срещи и работа с Пенчо Пенчев и Панчо Владигеров-внук, Светлана Анчева.

Учениците от специалност „Класически балет“ вече имаха възможност да работят с примабалерината Веса Тонева, а възпитаниците от специалност „Актьорско майсторство“ се срещат с множество творчески екипи и режисьори.

Майсторските класове са безценна възможност за учениците да развиват своя музикален изказ и увереност на сцената. А преподавателите непрекъснато обогатяват своята методика, докосвайки се до различни изпълнителски и педагогически школи.

Музикалното училище в Бургас остава символ на талант, постоянство и творческо вдъхновение. Празникът е не само повод за равностетка, но и поглед към бъдещето – към новите поколения млади музиканти, които ще продължат да развиват музикалната традиция на града.

В дигиталния свят, който настъпва с ужа-

сваща скорост, мястото и мотивацията на учениците да се занимават с музика, балет, театър – все духовни неща, е много важна.

„Именно в този забързан и дигитален свят изкуството става още по-необходимо. То дава на децата нещо, което технологиите не могат да заменят – емоция, чувствителност, въображение и дълбока връзка със себе си и с другите“, казва Маджаров.

За учениците музиката, балетът, театърът и изобразителното изкуство не са просто занимание, а начин да изразят себе си, да открият своя глас и да изградят увереност. Сцената им дава усещане за смисъл, принадлежност и посока.

Мотивацията им идва именно от това – че чрез изкуството се чувстват истински, разбрани и ценени. Сред най-големите успехи на възпитаници на училището, с които се гордее и Бургас, са престижните награди от национални и международни конкурси.

„Само преди дни учениците от специалност „Класически балет“ се завърнаха с две „Гран при“ и множество отличия от международния танцов конкурс Magic в Хасково. В близките дни виртуозните цигулари Олга Дойкова и Владимир Меранлиев ще изнесат самостоятелен концерт в Камерната зала на зала „България“, а преди няколко месеца Арина Шило от специалност „Актьорско майсторство“ достигна до финал на „България търси талант“.

Тези постижения не се ограничават само в рамките на училището. Учениците се развиват активно и извън него – например в специалност „Класически балет“ имат десеткратни шампиони на България по спортни танци, а Пламена Георгиева от специалност „Ударни инструменти“ се класира два пъти на световно първенство по брейк.

И това са само малка част от успехите.

По време на празничния концерт бяха връчени специални награди от училището и от Община Бургас на две дългогодишни и изключително уважавани преподавателки: Благовеста Рядкова – пианист и музикален публицист, и на Бисерка Граматикова – музиковед, публицист и дългогодишен преподавател по „История на музиката“ – за техния принос към музикалното образование и културния живот на града.

Благовеста Рядкова бе удостоена и със Специалната награда на Съюза на българските музикални и танцови дейци, която ѝ бе връчена от проф. Анастас Славчев.

Празникът има и допълнителна символика – той съпада с отбелязването на 127 години от рождението на патрона на училището, композитора Панчо Владигеров, една от най-значимите фигури в българската музикална култура.

Студио „Аз-буки“ в YouTube е най-новото онлайн пространство на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“. В него срещаме нашите зрители и читатели с интригуващи, вдъхновяващи и мотивиращи събеседници, за да разговаряме с тях за образование и наука.

В поредното издание на „Студио „Аз-буки“ с проф. Миглена Темелкова – председател на Съвета на ректорите и ръководител на Висшето училище по телекомуникации и пощи, разговаряме за финансирането на системата, много или малко са висшите училища у нас, как да бъдат пълни лекционните зали и как да се гарантира качеството на обучението на студентите.

Разговора води
Венцислав ГЕНКОВ

– Проф. Темелкова, получихте доверие за втори мандат начело на Съвета на ректорите. Какво не успяхте да промените в първия мандат?

– Много неща. На първо място, срещаме неразбиране от страна на държавата за проблемите на висшето образование. Налагаше се да обясняваме какъв е дневният ред на университетите. За съжаление, държавата така и не припозна Съвета на ректорите като свой равностоен партньор.

Не успяхме и да променим модела за финансиране на висшите училища. От две години казваме, че той е неадекватен на настоящата реалност. Формиран е през 2016 г., когато с постановление на Министерския съвет Рейтинговата система на висшите училища от инструмент, който ориентира кандидат-студентите, е превърната в инструмент за финансиране на университетите.

От 2016 г. до 2026 г. реалностите коренно са се променили, но продължаваме да използваме този модел за финансиране. И тъй като той е изчерпан, всяка година му слагаме по една кръпка, за да можем да закрпим и бюджетите на университетите.

Не можахме да се преборим и с това, че държавата смята, че частните университети са отделна писта. А цялата система е едно цяло – и държавни, и частни, и малки, и големи, и специализирани, и широкопрофилни университети.

Освен това не успяхме да убедим държавата, че е много важно да облекчи визовата политика, защото, за да разбере дали ще получи виза, кандидат-студент от трета държава, преминава през процедури две и повече години.

– Какво трябва да променим?

– Трябва много сериозно да преосмислим как финансираме университетите си. Дали искаме те да продължат да бъдат зависими толкова много от държавата, или искаме да приложим модел, който може да ги превърне в центрове за печалба, защото това е възможно.

Много модели има по света. Съвсем наблизо унгарският модел не е толкова лош, защото те са били в същата ситуация, но прилагат нов модел и превръщат висшите училища в обществени институции. Това води до попадането например на Университета „Земелвайс“ (най-старото висше медицинско училище в Унгария – б.р.) в топ

Видео с целия разговор може да намерите в YouTube канала на Студио „Аз-буки“.

Проф. Миглена Темелкова, председател на Съвета на ректорите: Необходима е промяна в модела на финансиране на университетите

Ако отворим визовата политика и ако разрешим на висшите училища да изнасят образование под формата на филиали и франчайз, те няма да имат нужда от публичния ресурс, който в момента не им стига

300 на световните рейтингови класации. За няколко години е станало това, но е имало адекватна политика.

Подобно нещо може да се случи в България, ако изместим фокуса и превърнем висшите училища в обществени институции, които стопанисват сами активите си и имат възможност да оперират на глобалния образователен пазар не толкова регулирано, колкото в момента. Някои от тях, разбира се, ще изпаднат от пазара, но това е реалната конкуренция.

В момента и държавните, а и частните университети, са подложени на много строга регулация. Ако държавата беше облекчила визовата си политика и ако беше създавала предпоставки университетите да излязат извън границите на България, като правят филиали и сключват договори за франчайз, то пари със сигурност щяха да потекат към тях. А това е принадлежна стойност и в brutния вътрешен продукт на България.

Облекчаването на визовата политика води до приход и в друг аспект – кварваме човешки ресурси, първо, като студенти, които също ще подпомогнат икономическия оборот, защото те наемат жилища, пазаруват и пътуват. Тоест в българската икономика в оборот влизат нови пари, идващи отвън. Освен това тези студенти могат да работят почасово и да компенсират частично липси, които наистина са драстични на трудовия ни пазар.

От трета страна, тези специалисти могат

колко години да въведе МОН. Когато даден ректор бъде избран, му се възлагат политики от страна на Министерството и всяка година той отчита изпълнението им. Само че това не е свързано с финансирането на висшето училище, а на ректора се поставя оценка, на база на която се определя единствено възна-граждението на академичното ръководство.

Нещо много ценно се е случило в резултат на промяната в Унгария. Университетите, тъй като са мотивирани да постигат резултати, започват да реализират много бързо връзката образование – бизнес – наука. За много кратко време някои от висшите училища се превръщат в генератори на регионалното развитие. А ние имаме региони в България, които се нуждаят особено много от подобно ускорено развитие. Забележете още – в региони, където няма университет, те западат.

На икономиката ѝ трябва практико-приложна наука, чиито резултати бързо да бъдат внедрени в конкретна фирма или бизнес сектор.

– Заявихте, че Съветът на ректорите трябва да има съгласувателна роля. Нужна ли му е повече власт в решенията за образованието?

– Не. Съветът на ректорите иска, когато става въпрос за проблеми и политики, свързани с висшето образование, той да бъде равностоен партньор. Това е и препоръка, между другото, на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Защото автономност на елементите на системата

стоящия модел за финансиране не покрива този разход, който по закон задължително формираме.

– Това е моделът, при който парите следват студента, и Вие казвате, че той е изчерпан.

– Това е модел, в който са заложени много показатели, но този с най-голяма тежест е средно претегленият брой студенти, което горе-долу е същата философия. Макар в този модел да има и други показатели – например научна продукция по брой, не по качество, реализация на студентите, доходи на завършилите.

И ето един дискриминационен критерий. Как мерим с един и същ показател студенти, завършили в София, където доходите при реализация са много по-високи, отколкото примерно на студенти, завършили и работещи във Пловдив, Русе или Варна?

– Нов критерий в субсидията е и присъствието на студентите в час...

– Да, от тази година университетите са проверявани от МОН и това също е влязло в Рейтинговата система като показател, който участва в субсидирането им.

В XXI век, когато младите хора търсят дигиталния университет, ние ги броим като пилци дали присъстват физически в аудиторията.

– Добре, ако е изчерпан моделът, както казвате, дайте конкретика какво да се промени.

– Това трябва много да се дискутира. Ние имаме готов модел от есента на 2024 г. За съжаление, в този период се смениха няколко министри на образованието и науката. Предлагали сме го на всички, но за съжаление, той не беше припознат.

Не казваме, че това, което предлагаме, е най-правилното. Искаме дискусия, защото само в нейния ход може да се роди най-правилното за система с много заинтересовани страни – университети, държава, синдикати, работодателски организации...

– Добре, обаче дори да опитаме да намерим перфектния модел, няма хора. В някои професионални направления капацитетът на висшите училища у нас е запълнен едва на 20 на сто.

– Прав сте. Има университети, в които наистина това е огромен проблем. Но това отново е свързано с финансирането. Когато нямаш мотивация, си караш в руслото, което ти е удобно. Сега защо да правя нови лекции примерно по изкуствен интелект? Те и без друго толкова плашат.

Ще ви дам пример, който смятам, че е много показателен. Преди шест години и малко, когато поех Висшето училище по телекомуникации и пощи, никой не знаеше къде се намира то. Студентите ни бяха на ръба. Тогава направих разбор и си казах: това е най-малкият държавен университет в България, неразпознаваем по никакъв начин. Какво му трябва, за да блесне по някакъв начин, да излезе на пазара и да го забелязват?

Дадох си сметка, че ни трябва уникални специалности, каквито нямат аналог в друг университет. И в момента имаме

Трябва ни български рефериран портал с излаз към глобалното научно пространство, който да бъде разпознаваем в него. А това става с усилията и с волята на държавата.

да останат и да продължат да подпомагат трудовия пазар. Но могат да се върнат и в държавите си, където ще имаме едни от най-добрите приятели на България.

Ако изнесем българско висше образование, това също означава създаване на приятелски общности в конкретните държави. Същевременно с това има и приход от такси. Пак пропуснати финансови ползи.

– Звучите малко като политик.

– Най-малко искам да звуча така.

– Но и като финансист. Да влезем в дълбочина. Какво можем да заимстваме в модела за финансиране на университетите от унгарския модел?

– В Унгария държавата е създавала фондации, като им дава средства, но ги натоварва с изпълнението на определени политики. Следи за оперативното им реализиране от университетите. И им се отпускат толкова пари, колкото е тази реализация. Така публичният ресурс се разпределя съизмерно на постигнатия резултат.

В България подобен модел се опитва от ня-

на висшето образование може да се получи единствено, ако то бъде дистанцирано по някакъв начин от държавата. Именно с това е свързан мотивът ни да търсим тази задължителна съгласувателност, а не съвещателността, която в момента имаме по закон. Няма как да формираме политики, които да са в дневния ред на университетите, ако самите те не кажат, че това са техните политики и проблеми.

– В момента сме в удължен бюджет. Каква е ситуацията в университетите?

– Те оцеляват от четири-пет години. Формираме отзад напред техните бюджети. Заложили сме в закона средна заплата за сектора от 180% от средната за страната, а с министерско постановление – минимална асистентска заплата. Това означава моментално разход в бюджета на университетите. А за да го покрият, те трябва да имат приход. Единственият източник на частните университети са таксите, а на държавните – таксите плюс субсидията, заради която таксите им са много по-ниски. Но субсидията по на-

Проф. g-p Миглена Темелкова завършва финанси и право. Специализира „Лидерство“ в Университета „Джорджтаун“ във Вашингтон. Има собствена методика за обучение и изграждане на digitalни лидери – Smart Leadership, по която са обучени стотици студенти. Автор е на десетки публикации на български, английски, немски и руски език.

През 2019 г. става първата жена, избрана за ректор, в историята на Висшето училище по телекомуникации и пощи, което управлява и в момента. Пет години по-късно става и първата дама, начело на Съвета на ректорите. Преди дни е подкрепена за втори двугодишен мандат като председател на организацията.

Снимка Крум Стоев

специалности, които нямат аналог дори на Балканите. А според Рейтинговата система имаме най-много привлечени чуждестранни студенти в професионално направление „Комуникационна и компютърна техника“ в сравнение с останалите технически висши училища.

Значи може за 4 – 5 години да изстреляш един аутсайдер, ако си мотивиран и имаш адекватна политика и мениджмънт. Точно заради тези специалности Висшето училище по телекомуникации и пощи е единственото, което поиска през последните години увеличаване на капацитета от Националната агенция по оценяване и акредитация. И го получи.

– **Споменахте чуждестранните студенти. Успяваме ли да привлечем студенти от диаспорите?**

– Да. Много университети успяват, благодарение на постановленията, които действат. Може би не в размера, който ни се иска.

Има още една ниша, която не е достатъчно разработена. И нейния фундамент поставят неделните ни училища в различните държави. Деца в тях са потенциални кандидат-студенти на българските университети. Някои от тези неделни училища са сертифицирани да провеждат изпити, които се припознават от българските университети като вход. Но не всяко има този статут, така че има какво да се работи от страна на държавата.

– **Решение ли са филиалите на български университети?**

– Да. Но отново се сблъскваме с регулацията. За да открие един университет филиал, първо трябва да има оценка 9 и нагоре от институционална акредитация и акредитация на направлението, чиито специалности ще изнася. В последните години НАОА, порицана от политиците, драстично намали оценките на почти всички университети, което създаде първия препъникамък за тях да изнасят родно образование. Съветът на ректорите искаше облекчаване в Закона за висшето образование и деветката да стане 8,5 или 8. Въпрос на дискусия. Десетки пъти сме имали разговори с почти всички министри, но всеки подминаваше това искане.

Следващият препъникамък е много тежката административна процедура у нас, защото, за да изнесеш филиал, трябва да ми-

неш през одобрение на Министерския съвет.

Ако се вгледаме добре в тези процедури и премахнем препъникамъните, смятам, че откриването на филиали точно в регионите на диаспората е много ценно за България. Представете си, ако имаме адекватен филиал примерно в Скопие, дали такива щяха да бъдат нашите отношения?

– **Тук е въпросът дали някой ще ни разреши да направим такъв филиал в Скопие...**

– Между академичната общност, между другото, българската и македонската, не виждам да има проблеми. Пътувам редовно в Северна Македония. Във времената, в които там имаше силно антибългарско говорене, техен университет ме направи почетен професор. Не смятам, че в академичната общност го има това разделение. И точно тя може да бъде мостът между двете държави.

– **Да поговорим за качество и количество. Често чуваме – който влезе, завършва. Празни зали, понякога формално обучение... Как убеждавате бизнеса, че дипломите носят стойност?**

– Докато даваме парите на глава студент, как искате да ги късат. И качеството, което сега тръбим, че го има, дали е това, което трябва да бъде?

Колкото до бизнеса, в някои университети той се е превърнал в част от академичната общност. Например във Висшето училище по телекомуникации и пощи днес 25% от академичния състав де факто са хора на високи позиции в ИТ компании, в телекомуникационни компании и технологични фирми.

Когато привличаме хора от практиката, може да привличаме и студенти в залите. Тогава те са мотивирани да отидат на практика или на стаж.

Още един пример и ще си отговорите защо съм против броенето на пилците в аудиториите. 94 % от нашите студенти започват да работят веднага след I курс. Защото хората от практиката, когато влизат на лекции, веднага издърпват студентите на работа в компании. И те хем учат, хем трупат и стаж. И когато завършат, имат възможност да започнат на малко по-висока позиция. Това е вид дуално обучение във висшето образование. Сега много се говори за въвеждането му, но някои университети отдавна са го направили.

– **Как стои въпросът с промяната на програмите в университетите?**

– Това се прави редовно във всички университети заради формалните акредитационни процедури. Казвам формалните, защото НАОА, която трябва да оценява качеството, оценява само по формални и количествени критерии. Методиката ѝ в последната половин година е оспорена от множество университети. Вече е качена за публично обсъждане и нова методика, която отново залага само на количествените показатели.

Разбирате, че ако университет ще си получи оценката за качество, ако си е сменил десет пъти учебните програми, ще го направи десет пъти. Но дали това е гаранцията за качество? А тази оценка също влияе във финансирането на университетите.

Колкото до поведението на университетите относно качеството на учебните програми – те нямат друг изход, освен да работят с бизнеса. Да взимат от него онези знания, умения и компетенции, които трябва да интегрират в учебното съдържание. Разбира се, ако искат да бъдат припознати от кандидат-студентите и да подготвят кадри, адекватни на трудовия пазар. И тази релация е много силна в някои университети.

– **Споменахте наука. Пишат ли се научни статии в момента, които да пълнят таблици, вместо да решават реални проблеми?**

– Естествено.

– **Защо?**

– Защото от 4 – 5 години директивата от страна на държавата е – публикувайте в Scopus и на Web of Science. А те са скъпи бази данни и за да публикуваш, трябва сериозен финансов ресурс. Да, това е шанс за изследователите ни да достигнат до тези бази данни. Но когато превърнеш този шанс в част от оценката за акредитация, от наукометричните показатели, чрез които можеш да израснеш академично, се превръща пак в бизнес, бих казала. В счетоводство – започваме да броим публикации, но дали те имат принос за науката и за практиката. Кой го оценява?

– **Вероятно имате решение?**

– Опираме до фундаментален въпрос, на който нито държавата, нито някаква по-

широка аудитория е дала отговор. В света най-общо има две системи на изграждане на висшето образование. Едната е съветската или руската, другата е западноевропейската. Тази, до която ние се доближаваме, когато е формирана, се базира на принципа – университетите като обучителни организации и БАН, която е натоварена с науката.

Западноевропейският модел интегрира наука, обучение и практика в едно. Там университетите са и научноизследователски университети. А другите какви са?

Фундаментално трябва да си отговорим всички в тази общност – академична и научна, каква система искаме да имаме. И кой какви функции и задачи да има в нея.

Оттам насетне въпросът е къде и как да стане тази наука видима. Да, едната pista са познатите Scopus и Web of Science. Но защо само те? Има списания с отворен код, други не по-малко качествени списания, които не са в тези бази данни. Един риторичен въпрос: ако примерно съм доцент по право и пиша юридически статии, кой чужд журнал ще ми публикува статията за българското право?

Трябва ни български национален реферирания портал, който да има излаз към глобалното научно пространство и да бъде достатъчно разпознаваем в него. Това обаче става с усилията и с волята на държавата.

– **Често говорите за интердисциплинарност и алианси. Означава ли това окрупняване в сектора?**

– Не. Интердисциплинарността е потребна с оглед бъдещето. Университетите не сме си самодостатъчни. Търсенето на партньорства означава развиване на взаимноизгодни дейности между равнопоставени страни.

Така например се появиха инженерите по телемедицина, които обучаваме в нашето висше училище. Две години те се обучават в Медицинския университет в Плевен и две години ние ги учим на инженерство в София. Подобна е ситуацията с инженерите ни по софтуерно програмиране в медицината, където работим с Медицинския университет в Пловдив, и с организаторите на въздушното движение, които обучаваме заедно с Висшето военновъздушно училище. И те ще получат първите дипломи, издадени от два университета.

– **Да Ви задам по друг начин въпроса. 52 университета много ли са, или са малко?**

– Любимият ми въпрос. Броят на университетите ни не е голям, ако те не излизат от профила си. Проблемът е акредитацията на специалности, които не са обвързани с регионалните потребности, където се намира конкретният университет, не са обвързани с реалните нужди на икономиката и не са типични за профила на висшето училище.

– **Вие преподавате лидерство. Кое липсва на българските лидери днес?**

– Ценности. Нямаме вече ценности. Загубихме ги във времената на преход. Лидер без ценности много бързо се обезценява.

– **Всеки лидер има своите учители на своя живот. Кои бяха Вашите учители?**

– Много са. Аз съм човек, който винаги се опитва да научи нещо ново и не отхвърля никого и нищо чуждо мнение. Винаги ме провокира за размисъл. Много учители съм имала и няма да си позволя да отлича нито един, защото рискувам, че ще пропусна някого.

Може би най-силно, по-скоро емоционално, ми е повлияла срещата с американския дипломат и бивш държавен секретар на САЩ Мадлин Олбрайт.

– **Кое ви впечатли у нея?**

– Изключително хладният и прагматичен ум.

– **Накрая превъртаме лентата десет години напред. Как изглежда успешният български университет?**

– Ако продължат тенденциите, които забелязвам, успешният университет би трябвало да е дигитален.

– **Изцяло?**

– Най-вероятно. Не казвам, че това е мечтаният ми университет.

От зов за помощ до реална подкрепа

Изграждането на доверие е от решаващо значение за подкрепата на млади хора с девиантно поведение, казва арттерапевтът Лидия Кирилова

Диляна КОЧЕВА

Пътят на едно дете или младеж към получаването на подкрепа започва с разпознаването на проблема и подаването на първоначален сигнал, разказва за „Аз-буки“ Лидия Кирилова, арттерапевтът в Дневния консултативен център за деца, юноши и родители към Превантивно-информационния център по проблемите на наркоманиите – София. По думите ѝ този сигнал може да дойде от различни източници – родители, учители, съседи, училищни специалисти, регионалните полицейски управления или от самото дете. Често е свързан с тревожни промени в поведението, емоционални затруднения, риск от отпадане от училище, насилие или употреба на психоактивни вещества, включително случаи на задържане за притежание или спешен прием в болница след злоупотреба.

В Превантивно-информационния център в София се осъществява първичен контакт чрез входящо оценъчно интервю. Оценява се степента на употреба на психоактивни вещества – дали тя е експериментална, епизодична, или има риск от зависимост. На базата на цялата информация се формулира заявката и се изготвя индивидуален план за консултиране.

„При работа с непълнолетни включването на родителите е съществена част от терапевтичния процес“, обяснява Кирилова. Често се прилага мултидисциплинарен подход, при който психолози, социални работници, педагози и психиатри работят съвместно.

„Работата с отделните членове на семейството се разпределя между специалистите с цел по-добър фокус, като паралелно се провеждат и общи срещи за синхронизиране на процеса“, допълва моята събеседничка. В този етап от ключово значение е

да се работи без осъждане и с фокус върху най-добрия интерес на детето и семейната система.

Според нея изграждането на доверие е от решаващо значение. Без него младият човек трудно би приел помощта и би се ангажирал с промяната. „Подкрепата е процес, който изисква време, последователност и индивидуален подход“, казва арттерапевтът. На мнение е, че успешният път от сигнала до реалната помощ зависи както от системата, така и от човешкото отношение. Важно е детето или младежът да бъде чул, разбран и подкрепен от членовете на семейството си и те да имат готовността да работят със специалистите.

В Центъра се предлагат както индивидуални консултации, така и различни групови форми на работа. Организиран се занимания за родители, насочени към развитие на родителските умения и подобряване на взаимоотношенията с младежите.

За младите хора се провеждат групи по арттерапия, които подпомагат развитието на адаптивни стратегии за справяне, изграждането на положителна самооценка, здравословни граници и социални умения. „Работата преминава през няколко основни етапа: себепознание, междудулични взаимоотношения, социални интеракции и планиране на личностното развитие“, споделя Кирилова.

А на въпроса колко рано трябва да се потърси помощ, за да бъде тя най-ефективна, моята събеседничка отговаря кратко и ясно: „Възможно най-рано!“. По думите ѝ ранното разпознаване на трудностите и навременното търсене на помощ значително увеличават шансовете за успешна подкрепа и устойчиво подобряване в състоянието на детето или младежа.

„Още при първите сигнали – промени в

поведението, затруднения в общуването, спад на оценките в училище, емоционална нестабилност или изолация, е важно да се реагира“, казва тя. Защото ранната намеса позволява да се предотврати задълбочаването на риска – независимо дали става дума за психично здраве, употреба на психоактивни вещества, агресивно поведение или социална изолация. „Освен това в по-ранните етапи детето или младежът е по-отворен към подкрепа, а семейството – по-гъвкаво в търсенето на решения“, допълва Кирилова. Дебело подчертава и това, че търсенето на помощ

не е признак на слабост или провал в родителството, а акт на отговорност и грижа.

„Колкото по-рано се включат специалисти, толкова по-щадящ, кратък и ефективен може да бъде процесът на подкрепа“, обяснява тя.

Ролята на семейството, както и на социалната среда са ключови за процеса на възстановяване и укрепване на младежите, без значение степента на употреба.

„Подкрепата от страна на семейната среда е фактор, който може значително да ускори и подобри процеса на възстановяване, както и напълно да допринесе за преустановяване на употреба и рисковото поведение при младежа. Дори да няма употреба, семейството е най-важният фактор за пълноценно развитие на една адаптивна социална личност“, разказва арттерапевтът.

По думите ѝ рехабилитацията на млади хора е сложен и многоизмерен процес, който излиза далеч извън рамките на самото поведение или конкретния проблем. На мнение е, че сред най-големите предизвикателства е мотивацията. Често младежите не разпознават напълно трудността си или не виждат смисъл в промяната, особено когато тя им е

наложена отвън – от родители, училище или институции.

Друг съществен фактор е етапът на развитие, в който се намират. „Юношеството и ранната зрялост са периоди на търсене на идентичност, експериментиране и стремеж към автономия. В този контекст всяка форма на контрол или ограничение може да бъде възприета като заплаха, което затруднява изграждането на сътрудничество със специалистите“, пояснява Лидия Кирилова.

Оказва се, че не по-малко важно предизвикателство е средата, в която живее младият човек. „Дори при наличие на индивидуален напредък, връщането в същата рискова среда – семейна, социална или приятелска, често води до регрес“, казва тя. Затова липсата на подкрепяща мрежа и стабилни модели за подражание може значително да ограничи ефекта от рехабилитационните усилия.

Кирилова разказва, че стигмата също изиграва сериозна роля. „Младите хора, преминали през трудности, свързани с психично здраве или употреба на вещества, често се сблъскват с неразбиране, етикетиране и социално изключване“, обяснява тя. А всичко това може да подкопае тяхната самооценка и да намали шансовете им за успешна реинтеграция.

Предизвикателство за специалистите в Центъра е и необходимостта от координация между различни системи – здравеопазване, образование, социални услуги. „Липсата на синхрон между тях често води до прекъсване на процеса на подкрепа или до фрагментирана грижа“, посочва арттерапевтът.

На мнение е, че въпреки тези трудности, рехабилитацията е възможна и ефективна, когато е индивидуализирана, дългосрочна и основана на доверие. „Именно устойчивата връзка между младия човек и подкрепящите го възрастни е ключът към реалната промяна“, категорична е тя.

Кирилова обяснява, че ранната намеса не просто увеличава шансовете за успех – тя често определя посоката на развитие. Оказва се, че

шансовете за пълно възстановяване при ранна намеса са значително по-високи

в сравнение със случаите, в които помощта се търси на по-късен етап.

„Когато трудностите бъдат разпознати навреме и се предприемат адекватни действия, често е възможно не само овладяване на проблема, но и пълно възстановяване на личностното развитие на детето или младежа“, посочва тя. Ранната намеса позволява да се прекъснат рискови модели на поведение, преди те да се затвърдят и да се превърнат в устойчиви навици. Тя

също така дава възможност да се работи върху основните причини за затрудненията – емоционални, семейни или социални, вместо да се поставя фокус само върху последствията.

„Особено важно е, че в по-ранните етапи мозъкът и личността са по-пластични, което прави промяната по-достъпна и ефективна“, споделя моята събеседничка. Младите хора имат по-голям капацитет за адаптация, учене и изграждане на нови умения, когато получат навременна и подходяща подкрепа.

„Разбира се, „пълно възстановяване“ невинаги означава връщане към състояние без никакви трудности“, казва тя. По думите ѝ в много от случаите то включва изграждане на устойчивост, умения за справяне и по-добро разбиране на себе си. Именно това прави промяната дългосрочна и реална.

Напълно разбираемо, проследяването и подкрепата след приключване на терапията са ключова част от цялостния процес на възстановяване. Оказва се, че в много от случаите именно този етап се оказва решаващ за това дали постигнатите резултати ще се запазят във времето.

Практиката на специалистите в Центъра показва, че

успешната рехабилитация не приключва с последната терапевтична сесия.

Обичайно се предвиждат последващи срещи за проследяване, които могат да бъдат по-редки, но имат за цел да подкрепят младия човек в реалната среда, където се прилагат новите умения. „Тези срещи дават възможност да се реагира навреме при риск от връщане към стари модели на поведение“, категорична е тя.

Освен индивидуалното проследяване често се включват и други форми на подкрепа – работа със семейството, участие в групи за взаимопомощ, образователна или социална интеграция. Важна роля играят и училището, както и по-широката социална среда, които могат да бъдат както рисков фактор, така и източник на стабилност.

Терапевтът разказва още, че едно от предизвикателствата в този етап е, че подкрепата постепенно намалява, докато очакванията към самостоятелността на младия човек се увеличават. Затова е важно процесът да бъде плавен и добре структуриран, така че да не се създаде усещане за „рязко прекъсване“.

„В най-добрите случаи се изгражда устойчива мрежа от подкрепа, която остава и след формалния край на терапията – доверени възрастни, специалисти при нужда, както и вътрешни ресурси у самия млад човек. Именно тази комбинация е в основата на дългосрочната стабилност и превенцията на рецидив“, завършва тя.

Шумка Pixabay

Лидия Кирилова

Владимир Митанкин е възпитаник на СУ „Св. Климент Охридски“ с магистратура по теория на числата под ръководството на проф. Дойчин Толев от ФМИ на СУ и доц. Иван Чипчаков от Института по математика и информатика на БАН. Получил е докторска степен от Бристолския университет през 2017 г. с ръководител проф. Тим Браунинг. Последователно е бил постдокторант в Математическия институт на Федералния университет на Рио де Жанейро, в Института „Макс Планк“ за математика в Бон и в Хановерския университет „Готфрид Вилхелм Лайбниц“. В момента работи в ИМИ – БАН като постдокторант със спечелен грант по действията „Мария Склодовска-Кюри“ – водещата програма на ЕС за финансиране по линия на „Хоризонт Европа“ за образование на докторанти и обучение след придобита докторска степен.

Зина СОКОЛОВА

На въпроса кога е разбрал, че обича математиката, Владимир Митанкин е категоричен – той просто си го знае, откакто се е родил. А заниманията му с цифри започват от около 3-годишна възраст. На 5 години дядо му по майчина линия го научава да брои до 1000, както и да събира и да умножава малки числа. И това, което осемгодишните знаят във втори клас, той го научава три години по-рано. Дядо му е бил инженер. Той умира, когато Владимир е на пет, но за времето, в което са заедно, успява да го научи на много неща.

„Никога не съм си задавал въпроса дали искам да се занимавам с математика, или не. Просто ми беше интересно, харесваше ми. Не помня да съм писал домашни по математика, разбирах всичко още в класната стая. Ходех и на много състезания.“

По-късно, в Математическата гимназия във Враца попада на страхотен учител по математика, Максим Йорданов. Извън задължителния за паралелката СИП той води три вида извънкласни занимания – школа по математика с извънкласен материал и тренировки на отборите по математика и по математическа лингвистика. Владимир посещава всичките, защото се учат много повече неща, отколкото в стандартния материал в училище.

След завършване на гимназия влиза в Софийския университет – първоначално в специалност „Информационни системи“. Още на втората седмица му става ясно, че не е за там. Разговаря с няколко от преподавателите си дали е възможно да се прехвърли в специалност „Математика“. Отговарят му положително и го пращат да разговаря с декана, който му позволява да не повтаря първата година. Така от следващата година започва да учи в специалност „Математика“ направо от втори курс. Неговият колега състудент Димитър Коджабашев от Физическия факултет се оказва в същата ситуация. И също се прехвърля. И колкото и странно да звучи, те двамата остават единствените, на които наистина им се занимава с математика.

Още в първи курс Владимир Митанкин се увлича по теория на числата. Преподава му невероятният учен Дойчин Толев, който е гурото по теория на числата в България. Толев му води курса по математически анализ – една от основните дисциплини в първи курс. Така започва голямото му любопитство към теория на числата. След като завършва бакалавър, няма други кандидати за няколкото магистърски програми по чиста математика в страната. Тогава Владимир пита ръководителите на една от тези програми във ФМИ на СУ дали може ли да се промени малко програмата, за да бъде насочена и към теория на числата. Те се съгласяват, защото той е единственият кандидат. Завършва я с пълно отличие и кандидатства за докторантура в Университета в Бристол, Великобритания, където е една от най-силните групи в света по теория на числата към онзи момент. Тук преподава ученик на едно от големите светила в науката Роджър Хийт-Браун от Оксфордския

Снимка: Личен архив

университет, а именно проф. Тим Браунинг, който също е водещ световен експерт.

Година по-късно неговият приятел и колега Димитър Коджабашев също записва докторантура в Университета в Шефилд. Дватамата през цялото време търсят начин да се върнат в България и да се занимават с наука. Но по това време у нас почти не се търсят млади математици. Цели 10 години по-късно се появяват програми за млади учени и перспективата те да се приберат у дома.

Най-после става ясно, че ще бъдат полезни на България. Владимир се прибира в родината през 2023 година.

Преди да се върне, успява да направи три постдок специализации. Една година е в Бразилия, две години – в Бон, в Института „Макс Планк“ за математика, и две години и три месеца – в Хановер, Германия.

„Проблемът е, че в последните години конкуренцията за позиции по математика е огромна – казва Митанкин. – В Хановер се

видях с бившия ми колега, водещ групата по теория на числата, и той каза, че за една позиция кандидатстват четиристотин човека в момента.“

За създаването на Международния център по математически науки разбира през 2023 година. Тогава има отворена позиция по програма „Повишаване на изследователския капацитет в областта на математическите науки (ПИКОМ)“ на Министерството на образованието и науката, по която кандидатства успешно. В по-ранните си години е смятал, че няма шанс да получи собствено финансиране по действията „Мария Склодовска-Кюри“, защото знае, че е много трудно. Но нашата сънародничка проф. Красимира Цанева-Атанасова, водещ експерт по математика на здравеопазването и заместник-ректор на Университета в Екзитър, го насърчава, че ще се справи. И сега Владимир работи по собствен проект, финансиран от действията „Мария Склодовска-Кюри“, водещата европейска програма за млади учени към „Хоризонт Европа“.

На учения му предстои пътуване до Виена за 6 месеца в Института за наука и технологии на Австрия. Идеята е, като се върне, да кандидатства за постоянна позиция в Института по математика и информатика на БАН и да създаде собствена група по теория на числата в България.

Едно от нещата, които много иска да направи, е център във Враца, който децата да припознаят като свое място. „Искам да им разказвам математика извън стандартния училищен курс на достъпен език и да ги убежда, че тя не е само за зубъри. Математиката може да е за всички, тя е нещо суперинтересно.“ През последните няколко години той води активни разговори с общинското ръководство и с народни представители за този център. Макар и инвестиционното намерение да е одобрено от кмета на града, липсата на интерес от местната администрация, както и липсата на алтернативни възможности за финансиране представляват непреодолима пречка за реализацията на проекта.

Дуофантовата геометрия разглежда най-интуитивните уравнения

Научните ми изследвания са в т.нар. Дуофантова геометрия – по името на древногръцкия математик Дуофант от Александрия – разказва Владимир Митанкин. – Тази област от математиката може да се илюстрира така – имате някакво математическо уравнение, зададено чрез полином на няколко променливи. Това са в някакъв смисъл най-интуитивните математически уравнения, а решенията определят даден геометричен обект. Един от въпросите е колко на брой са решенията? Същността какво се търси в такъв тип задача, е достъпна на училищно ниво, но често методите за изследването са доста комплексни. Истината е, че ако вземем произволно уравнение, дори не можем да кажем дали може да го решим, или не. Това е известният десети проблем на Хилберт, формулиран в началото на XX век като част от списък с изключително трудни и интересни отворени проблеми в математиката.

Следващият важен въпрос е в някакъв смисъл колко решения имат тези уравнения. Аз с това се занимавам. Ако има решения, как те са разположени в пространството.

Най-простото уравнение на една променлива, което не е съвсем елементарно – квадратното, се учи в седми клас. Ако се разгледа същото уравнение, но само с една променлива повече, задачата става безкрайно по-трудна. Когато говорим за търсене на решения, е добре да се върнем първо към това как сме открили числата. Първо сме намерили естествените, с които броим – 1, 2, 3 и т.н. След това се въвежда концепцията за нулата – тя е число, което показва отсъствие на нещо. След това се въвеждат т. нар. отрицателни числа. Накрая идват дробите, или

както ги наричаме в математиката рационални числа. В Дуофантовата геометрия търсим решения на уравнения или в цели числа, или в рационални. Само че работата е там, че когато искаме да решим уравнение в дробни, е много по-лесно, отколкото в цели числа.

Търсенето на решения в цели числа е изключително трудно. За много сравнително прости уравнения нямаме никаква математическа теория, която да казва дали съществува решение в цели числа. В същото време, за тези уравнения разбираме много добре по какъв начин можем да проверим дали имат решения в дробни. Ако разрешим да имаме произволни знаменатели, такъв тип задачи стават по-лесни. Да търсим решения в цели числа, е същото, като да търсим решения в дробни, чиито знаменател е равен на 1. Иначе казано, да търсим решения в такива дробни, чиито знаменатели изпълняват някои допълнителни условия, които сме определили предварително.

Такива дробни наричаме полуцели числа. Аз съм един от хората, въвели този термин. Прототипът на полуцелите числа е една теория на френския математик Фредерик Кампана от около 2000-ата година. Това е основният обект на проекта ми по действията „Мария Склодовска-Кюри“ – търсенето на теория, която описва дали дадени типове уравнения имат решения в полуцели числа и ако някои от тях нямат, то колко точно на брой уравнения няма да имат решения. Проектът ми е вече към своя край, а добрите новини са, че измислих метод, с който съвкупности от уравнения от изключителен интерес за хората, занимаващи се с теория на числата, успешно се изследват.

Рекордните над 400 музикални таланти от цялата страна излизат в края на март на сцените в Младежкия дом – Варна, в рамките на XXXI национален детски фолклорен конкурс „Диньо Маринов“. Негови организатори са ЦПЛР – ОДК, Варна, с директор Григория Иванова, и МОН, със съдействието на Регионалното управление на образованието, с финансовата подкрепа на Община Варна и под патронажа на кмета на Морската столица.

Надпреварата традиционно е част от Националния календар на МОН за изяви по интереси и е част от Програмата на мерките за закръгляване на деца с изяви в дарби.

И тази година представянето на изпълнителите в трите конкурсни дни се оценява от жури с председател доц. Димитър Христов – диригент на Народния оркестър при БНР, композитор и преподавател в Националната музикална академия „Проф. П. Владигеров“.

Участниците в петте раздела се класират в две категории и четири възрастови групи – от I до IV, от V до VII, от VIII до X и от XI до XII клас. В първата категория влизат възпитаници на училища по изкуствата и културата и такива с профилирано обучение по музика. Във втората попадат представители на други образователни институции и извънучилищни школи.

В раздел „Индивидуални изпълнители – народно пеене“ – I категория, в първа група победител е Георгия Милкова (НУИ „Добри Христов“, Варна) пред други две възпитанички на същото училище – Мария Маринова и София Манолова. Във втора група начело е Дарина-Наталия Янева (НУИ, Варна), следвана от Вилияна Петрова (НУФИ „Филип Кутев“, Котел) и Йоанна Лазарова (НУИ, Варна). В трета група начело е Мария Стойчева (НУИ „Панайот Пипков“, Плевен), а втора и трета са Виктория Дочева (НУИ, Варна) и Иванина Иванова (2. СУ „Проф. Н. Маринов“, Търговище). В четвърта група първа е Николета Аргирова (НУИ, Варна) с подгласници Денислав Денев (2. СУ, Търговище) и Стела Петрова (НУИ, Варна).

В първа група на II категория победител е Велин Великов (ОДК – Шумен). Второто място поделят Михаела Иванова и Александър Ангелов (ОДК – Шумен). Трети се нареждат Шерифе Емин (НЧ „Пробуда 1912 г.“, Лозница) и Дария Кънева (ВГ „Зарана“ при ФТИШ „Броеница“, Стара Загора).

Във втора група печели Стефания Орловска (ШНП „Ваяна“ при НЧ „П.Р. Славейков 1928“, Варна). Втори са Николая Аргилова („Ваяна“, Варна) и Магдалена Костадинова (ШНП „Бюлбюли пеят“, Варна), а трети – Дамян Каравасилев (ОДК, Несебър). В трета група призовори стават Селин Елиман (ЦМДИ, Търговище), Виктория Драгнева (ВС „Медени звънчета“ при НЧ „Просвета“, Варна) и Зорница Василева (Варна). И в четвърта група на първите три места са Божидар Данев (СУ „Емилиан Станев“, Велико Търново), Алисия Антоанетова (СУ „Св. Климент Охридски“, Дългопол) и Кристина Топалова (НЧ „Габрово 2002“, Габрово).

В категория „Инструменталисти“ – гайда, в първа група на I категория победител е Калоян Костадинов (НУИ, Варна). Във втора група първи е Диян Михалев (НУИ, Варна), а трета група – Иван Киров (НУФИ, Котел), и в четвърта група – Славомир Петров (НУИ, Варна).

В първа група на II категория печели Преслав Иванов (ОУ „Цар Симеон I“, Варна). Във втора група победител е Йордан Савов (НЧ „П.Р. Славейков 1928“, Варна), в трета – Пламен Кралев (ЦПЛР – Бургас), и в четвърта – Никола Симеонов (НЧ „Напредък – 1870“, Лясковец).

В категория „Инструменталисти“ – гъдулка, в първа група на I категория печелят Михаела Димитрова (НУИ, Варна) и Стефани Митева (144. СУ „Народни

Снимки Емилиан Ягъмов

Силата на фолклора

Рекорден брой участници събира XXXI национален конкурс „Диньо Маринов“ във Варна

Специалните награди

Специалната награда на кмета на Варна е присъдена на Народния оркестър при Националното училище по изкуствата „Добри Христов“ във Варна с ръководител Симеон Симеонов.

Националният дворец на децата отличава Моника Иванова (НУИ „Панайот Пипков“, Плевен) и Никола Димов (СУ „Св.св. Кирил и Методий“, Пордим).

Приза на ЦПЛР – ОДК, Варна (гайда), получава Николай Лалев от ОУ „Стоян Михайловски“ в морския град. Специална награда на Радио Варна – запис, заслужава Селин Елиман (народно пеене, ЦМДИ, Търговище).

будители“, София). Във втора група победител е Стефания Орловска (НУИ, Варна), а в трета група – Кристиан Николов (НУИ, Варна).

В първа група на II категория начело е Пролет Узунова (ЦПЛР – ЦРД, Плевен). Във втора група първи е Йоан Йорданов. И в четвърта група първото място печели Габриела Шумкова (НЧ „Напредък 1870“, Лясковец).

В категория „Инструменталисти“ – тамбура, в първа група на I категория победител е Лорена Димитрова (НУИ, Варна). Във втора група първи е Божидар Ненов (НУИ, Варна), в трета група – Жулиана Акопян (НУИ, Варна), и в четвърта група – Ива Иванова (НУИ, Варна).

В първа група на II категория победител е Калоян Петков (ОУ „Антон Страшимиров“, Варна). Във втора група начело е Искрен Тодоров (Школа по тамбура „Славмюзик“ – София, Бургас). В трета група първа е Джемиле Горелска (НЧ „Пробуда 1912 г.“, Лозница), а в четвърта група печели Томас Цакирис (Школа по тамбура – Даниела Инджова, Варна).

В категория „Инструменталисти“ – ка-

вал (окарина, довянка, дудук, свирка и др.), в първа група на I категория победител е Дарин Русев (НУИ, Варна). Във втора група първи е Мирослав Янев (НУИ, Варна), в трета група – Никола Димов (СУ „Св.св. Кирил и Методий“, Пордим), и в четвърта група – Алекс Колев (НУФИ „Широка лъка“).

Във втора група на II категория печели Георги Алексиев (ОУ „Хр. Смирненски“, с. Тополи). А в четвърта група победител е Андриян Калев (НЧ „Искра 1909“, с. Константиново).

В раздел „Народни оркестри“ – възрастовите групи са две – от I до VII и от VIII до XII клас. В първа група на I категория е присъдена само първа награда на Детския оркестър при НУИ „Добри Христов“ във Варна. Във втора група печели Народен оркестър при СУХНИ – Варна.

В първа група на II категория начело е Гайдарски оркестър при НЧ „Изгрев 1919“ – Долни чифлик. Във втора група печелят Гайдарска група при НЧ „П.Р. Славейков 1928“ – Варна, и Оркестър за народна музика при НЧ „Напредък – 1870“ в Лясковец.

В раздел „Народни хорове“ в първа група на I категория е присъдено само второ място за Детския народен хор при СУХНИ – Варна. Във втора група първи е ансамбъл от НУФИ „Филип Кутев“ – Котел, пред представителния народен хор при СУХНИ – Варна.

В първа група на II категория печели детската фолклорна формация „Габровски гласчета“ при НЧ „Габрово 2002“, следвана от ВГ „Морски звездички“ – обединен състав, при ОДК – Несебър, и ВГ „Морски звездички“ при ОДК – Несебър.

В раздел „Музикални ансамбли“ в първа група на I категория начело са детски вокално-инструментален ансамбъл при СУХНИ – Варна, и детски ансамбъл при НУИ – Варна. Във втора група първи е Народен хор и оркестър при НУИ – Варна, а второто място е за Вокално-инструментален ансамбъл при СУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Пордим, и Представителен вокално-инструментален ансамбъл при СУХНИ – Варна.

В раздел „Камерни вокални групи“ във втора група на I категория победител е вокална група „Момина китка“ при СУХНИ – Варна, следвана от вокална група „Медени гласове“ и квартет при СУХНИ – Варна.

В първа група на II категория печели „Родопски звънчета“ при НЧ „Пробуда 1912 г.“, а на трето е класиран квартет „Сокай“ при ОДК – Несебър. Във втора група първа е ФКГ към 4. ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“ – Варна, а третото място е за НХ „Българче“ при ОДК – Варна.

В надпреварата за камерни инструментални групи в първа група на I категория победител е група „Канатица“ при СУ „Вичо Грънчаров“ – Горна Оряховица, с подгласници трио „Кавали“ при СУ „Св. Кирил и Методий“ – Пордим, и камерна инструментална група при НУИ – Варна.

Във втора група призоворите са тамбурашка група, камерна инструментална група и камерна група „Традиции“ при НУИ – Варна.

В първа група на II категория начело е гайдарски състав – Красимир Панчев, при НЧ „Настроение – 2017“ – Стара Загора. След него се нареждат Николай, Преслав и Ивайло (ОУ „Стоян Михайловски“, ОУ „Цар Симеон I“, Варна) и „Весели струни“ при ОУ „Георги Бенковски“ – с. Черни Вит.

Във втора група победител е формация „Младост“ при ЦПЛР – Бургас, следвана от Женска камерна група при СУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Пордим.

Присъдени са и грамоти за отлично представяне на участници във всеки раздел, категория и възрастова група.

Призоворите в Конкурса са наградени на церемония в Младежкия дом – Варна. А публиката се наслаждава на традиционния гала-концерт на част от лауреатите. **АЗБУКИ**

С намигване към света

Наградиха призьорите в XXIX национален конкурс за весела детска рисунка „Малките нашенци“

Общо 580 творби получават организаторите на XXIX национален конкурс за весела рисунка „Малките нашенци“ и XIX конкурс за детски хумористични литературни творби „Присмехулници“, които се провеждат традиционно в рамките на Чудомировите празници в Казанлък. Организатори на надпреварите са ОДК „Св. Иван Рилски“ – Казанлък, МОН и Националният дворец на децата в партньорство с Община Казанлък, фондация „Чудомир“, Общинската библиотека „Искра“ и „Човешката библиотека“ – София.

Проявите са част от Националния календар на МОН за изяви по интереси на децата и учениците.

Тази година за емблематичния конкурс „Малките нашенци“ са получени 532 творби на творци от 76 образователни институции. Класирането е дело на жури с председател Румен Рачев – художник, и членове Иван Гайдоров – художник, и Румен Петков – художник, което определя общо 117 отличия. Присъдени са и 42 поощрителни награди.

В класирането за специализирани институции и школи във възрастовата група до 7 години победители са Мария Лопушанска (6 г., Ателие „Стекла и Дара“ към ОМЦ – Добрич) и Александра Ристовска (6 г., арт школа „Колорит“, Плевен).

Награда на Националния дворец на децата печелят Кристиана Колева („Арт линия“, Казанлък) и Яна Милчева (4 г., ЦПЛР – ОДК, Търговище). Призът на ОДК – Казанлък, е присъден на Яница Андонова (6 г., ателие „Стекла и Дара“, ОМЦ – Добрич) и Никол Костова (6 г., ателие „Цветовете“, София).

В групата 7 – 8 години първи са Татяна Ганчева (7 г., ЦПЛР – ОДК, Казанлък) и Борислав Борисов (8 г., АИИ – Търговище).

Награда на НДД получават Дея Божидарова (8 г., ателие „Стекла и Дара“, ОМЦ – Добрич), Теодора Мачкърска (7 г., ЦПЛР – Стара Загора) и Мария Цветанова (7 г., арт школа „Дъга“, Козлодуй). ОДК – Казанлък, отличава Мая Деянова (8 г., АИИ – Търговище) и Пламена Мачкърска (7 г., школа „Живопис“, ЦПЛР – Стара Загора). Призът на „Човешката библиотека“ е присъден на Белиз Алиева (7 г., ЦПЛР – ОДК, Ардино) и Валентина Дякова (7 г., ЦПЛР – ОДК, Търговище).

В групата 9 – 10 години начало са Симона Дончева (10 г., ЦПЛР – ОДК, Казанлък) и Христо Цветанов (10 г., арт клуб „Гей“, ЦПЛР – ОДК, Ловеч).

Отличието на НДД отива при Раян Мехмедов (9 г., „Арт Попово“, Попово) и Джейхун Зафер (9 г., ЦПЛР – ОДК, Ардино), а на ОДК – Казанлък, е за Матилда Тошева (9 г. ателие „Цветове“, София), Суде Хайрула (9 г., ЦПЛР – ОДК, Ардино) и Виктория Петрова (10 г., ЦПЛР – ОДК, Белене). Приз на „Човешката библиотека“ получават Вероника Павлова (9 г., ателие „Приложен фолклор“, ЦПЛР – София) и Магдалена Сандулова (9 г., „Арт-Визия“, Варна).

В групата 11 – 14 години първенци са Никол Кралска (11 г., арт клуб „Гей“, ЦПЛР – ОДК, Ловеч) и Даниела Петрова (11 г., арт школа „Колорит“, Плевен). Наградата на НДД отива при Микаела Чепелева (14 г., школа „Елиза Арт“, Габрово), Теа Гоцев (12 г., ателие „Приложен фолклор“, ЦПЛР – София) и Божицара Атанасова (14 г., „Гей“, Ловеч). ОДК – Казанлък, награждава Тереза Кирилова (11 г., „Гей“, Ловеч), Марина Раданска (12 г., „Приложен фолклор“, София) и Петя Бъчварова (12 г., школа „Приложни изкуства“, ЦПЛР – Загора).

В групата 15 – 18 години на първите три места са класирани Екатерина Сиракова (15 г., „Гей“, Ловеч), Айлин Осман (17 г., ЦПЛР – ОДК, Ардино) и Селвер Бейсинова (16 г., „Арт Попово“, Попово). Националният дворец на децата отличава Лилия Янкова (15 г., „Колорит“, Плевен) и Бурчин Касаб (17 г., ЦПЛР – ОДК, Ардино), а ОДК – Казанлък, присъжда отличия на Мария-Луиза Малешкова (15 г., „Гей“, Ловеч) и Ивета Тенева (16 г., „Живопис“, Казанлък).

Суде Сабриева
(9 г., „Арт Попово“) –
награда за плакат
на Конкурса

Петя Бъчварова
(12 г., ЦПЛР – Стара Загора) –
награда
на ОДК – Казанлък

Отличия на жури и организатори

Специалната награда на журито получава София Владимирова (12 г., Национален дворец на децата, София). Призът на МОН отива при Ария Мехмедова (4 г., ЦПЛР – ОДК, Търговище). РУО – Стара Загора, отличава Кристиан Яворов (4 г., Ателие за изобразителни изкуства „Д. Батембергска“, Търговище).

Наградата на Община Казанлък е за Антон Крушков (6 г., ДГ „Радост“, Бургас), а на Общинския съвет – за Александър Цанев (7 г., ЦПЛР – ОДК, Казанлък).

Отличието на фондация „Чудомир“ е присъдено на Изабел Иванова (5 г., ЦПЛР – ОДК, Търговище).

Наградата за плакат печели Суде Сабриева (9 г., „Арт Попово“, Попово). За графика са отличени Агрия Ангелова (ДГ „Иглика“, Бургас) и Десислава Митева (11 г., СУ „Св. Климент Охридски“, Ямбол). Награди за техника печелят Дивна Железчева (11 г., НУМСИ „Проф. П. Владигеров“, Бургас), Юлиан Калинчев (16 г., ПГЕЕ „К. Фотинов“, Бургас) и Елеонора Цветкова (9 г., ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“, Шумен).

Приза за най-малък художник получават Елинон Тонева (3 г., сдружение „Арт-Визия“, Варна), Олег Димитров (4 г., ЦПЛР – ОДК, Търговище) и Ейлин Севинова (4 г., ЦПЛР – ОДК, Търговище).

Специална награда на ЛХМ „Чудомир“ – Казанлък, печели Мехмед Мехмедов (9 г., „Арт Попово“, Попово). Общинската библиотека „Искра“ в Казанлък награждава Кристина Йозова (15 г., СУ „Бачо Киро“, Летница).

С приз „Приобщаващо образование“ са отличени Анабела Бонева (4 г., ЦПЛР – ОДК, Търговище) и Живко Полизов (14 г., клуб „Еврика“ при ЦПЛР – ОДК, Петрич).

Фондация „Човешката библиотека“ награждава Йесения Якубовска (10 г., БСУ „Христо Ботев“, Братислава, Словакия), Синем Джелилова (18 г., ПГИИ „Джон Атанасов“, Търговище) и Йордан Брчев (14 г., ЦПЛР – ОДК, Септември).

В категорията за неспециализирани образователни институции в класирането за възпитаници на детски градини победители са Симона Тонева (7 г., ДГ „Ален мак“, Стара Загора) и Матей Симеонов (4 г., ДГ „Надежда“, Плевен).

Наградата на НДД е за Рая Христова (6 г., ДГ „Слънце“, Бургас) и Станислав Харков (6 г., ДГ „Раковина“, Бургас). Призът на ОДК – Казанлък, отива при Александър Филипова (5 г., ДГ „Валентина“, Пловдив) и Вря Ламбова (4 г., ДГ „Надежда“, Плевен).

В групата 7 – 10 години първи са Емилия Атанасова (8 г., СУ „Бачо Киро“, Летница) и Каролина Харков (9 г., ОУ „Любен Каравелов“, Бургас).

Отличие на НДД получават Анастасия Анастасова (10 г., НУ „Христо Ботев“, Любимец) и Явор Краевски (7 г., НУ „Христо Ботев“, Троян). ОДК – Казанлък, награждава Радка Иванова (7 г., ОУ „Христо Ботев“, с. Самуилово) и Ванеса Иванова (8 г., ОУ „Найден Геров“, с. Гавраилово).

В групата 11 – 14 години първото място поделят Стефани Иванова (11 г., СУ „Бачо Киро“, Летница) и Никол Първанова (14 г., ПГСАГ „Пеньо Пенев“, Русе).

Наградата на НДД е за Мира Асенова (13 г., ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, Николаево) и Никол Ангелова (11 г., СУ „Панайот Волов“, Бяла), а призът на ОДК – Казанлък, отива при Габриела Каралиева (12 г., ОУ „Св. Климент Охридски“, Крън) и Каролина Танева (13 г., ОУ „Чудомир“, Казанлък).

В групата 15 – 18 години призьорите са Пресниан Динев (17 г., СУ „Св. Климент Охридски“, Ямбол), София Тодорова (16 г., СУ „Д-р Петър Берон“, Червен бряг) и Елица Димитрова (16 г., ПГСАГ „Пеньо Пенев“, Русе). Приза на НДД получава Аделина Петрова (15 г., ПМГ „Васил Друмев“, Велико Търново), а този на ОДК – Казанлък, е за Петър Милев (15 г., ПГТТМ – Казанлък).

В направление „Приложни изкуства“ победител е Радостина Кръстева (14 г., НЧ „Христо Ботев“ – 1901“, с. Зафирово, община Главница), следвана от Мая Иванова (9 г., ЦПЛР – Троян).

За конкурса „Присмехулници“ са изпратени 48 литературни творби от 38 участници от 8 населени места. Творбите са оценени от жури с председател Теодора Георгиева – директор на Общинска библиотека „Искра“.

Специалната награда на журито печели Ана-Мария Маринова (10 г., ОУ „Св. Климент Охридски“, Павликени) с „Петрова история по действителен случай“. Националният дворец на децата присъжда награда на Зорница Желева (18 г., НУПИД „Акад. Денчо Узунов“, Казанлък) за „Дивото зове“.

Наградата на фондация „Чудомир“ за „Най-известното бебе, или историята на един пропилян живот“ получава Виктор Колев (10 г., ОУ „Паисий Хилендарски“, Казанлък).

Община Казанлък награждава Елеонора Паунова (10 г., ЦПЛР – Стара Загора) за „Приказка за трите прасенца“. Общинската библиотека „Искра“ – Казанлък, отличава Грета Василева (6 г., клуб „Светлини сред сенките“, ОДК – Казанлък) за „Как се бере, как се вари“ и Цветин Радевски (8 г., клуб „Светлини сред сенките“, ОДК – Казанлък) – за „Да разкажем виц“.

Призът за най-малък участник отива при Виктория Джагарова (4 г., ОДК – Казанлък) и „Котенцата на Лейди“.

Специална награда на ЛХМ „Чудомир“ – Казанлък, е присъдена на Нина Кириченко (9 г., ОУ „Георги Кирков“, Казанлък) за „Едно момиче от Украйна“. „Човешката библиотека“ награждава Алекса Димова (6 г., ОДК – Казанлък) за нейните „Арогантни улици“.

В първа група (7 – 10 години) с „Баба, куче и внуче“ – поезия, победител е Деа Димитрова (10 г., ОУ „Св. Климент Охридски“, Павликени). Тя поделя първото място с Рая Мутафчиева (9 г., ОДК – Казанлък), отличена за „Нов приятел“ – проза.

Специална награда на ОДК – Казанлък, получава Екатерина Чубрикова (7 г., ДГ „Юрий Гагарин“, Казанлък) за „На море“.

В групата 11 – 13 години победители са Ралица Спасова (12 г., ОДК – Казанлък) с „В свратето училище“ – проза, и Георги Димов (13 г., ОУ „Неофит Рилски“, с. Ягодово) с „Драконът от петия етаж“ – поезия.

Призът на ОДК – Казанлък, отива при Марияна Илиева (13 г., ОУ „Неофит Рилски“, с. Ягодово) за „Ученически герои“.

В трета група (VIII – XII клас) първа със „Здрасти, Chat“ е Моника Атанасова (16 г., ЛК „Касталия“, ЦПЛР – ОДК, Варна). Следват я Милла Рачева (16 г., ПШМГ „Никола Обрешков“, Казанлък) с „Ръководство за успех в живота от първата жена милионер в България“ и Рая Енева (14 г., ОДК – Казанлък) с „Градина на Марс“.

Наградата на ОДК – Казанлък, е за Ниа Германова (14 г., ЦПЛР – Стара Загора) и „Ода за карька“.

Отличените участници са наградени на 27 март на церемония в зала „Иван Милев“ в Казанлък, където е открита и XXIX национална изложба „Малките нашенци“. АЗБ

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

РЕДАКТОРИ:

д-р Зина Соколова

z.sokolova@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева

d.kочева@azbuki.bg

Стефа Маринова

s.marinova@azbuki.bg

Боряна Трайчева

b.traycheva@azbuki.bg

Дарена Михайлова

d.mihailova@azbuki.bg

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:

Иво Христов

i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов

p.vladov@azbuki.bg

СТИЛИСТ-КОРЕКТОР:

Анелия Врачева

a.vracheva@azbuki.bg

ФОТОРЕПОРТЕР:

Олег Попов

РЕКЛАМА И

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:

Белене – Ралица Господинова

088 7418349

Бургас – Дана Митева

0898361338

Варна – Розалина Димитрова

088 339920

Велико Търново – Здравка Маслянкова

088 6653255

Видин – Борислава Борисова

vidinstar@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева

087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова

088 7271712

Смолян – Ангел Добриков

088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова

089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните

текстове и илюстрации са

собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава

научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

Създатели на красотата

Ученици от 9 професионални гимназии представят изложба на мебели по време на национално състезание

Ученици от девет специализирани професионални гимназии излагат изработените от тях колекции от мебели в рамките на Националното състезание „Мебели, стилни мебели и дърворезба“, което се провежда в Русе. Домакин на състезанието е Професионалната гимназия по дървообработване и вътрешна архитектура „Йосиф Вондрак“, съобщава Пресцентърът на МОН.

Състезанието се провежда в емблематичното за дунавския град Доходно здание, като в него участват гимназисти от Русе, Варна, Ямбол, Хасково, Веллингград, Тетевен, Троян, Сливен и Пловдив.

На официалното откриване присъстват зам.-кметът на Русе Енчо Енчев, който приветства участниците, д-р Росица Георгиева – началник на РУО – Русе, представители на бизнеса и др.

Отборите се състезават в три категории – „Мебели“, „Стилни мебели“ и „Дърворезба“. Колекциите им се оценяват от жури в състав доц. д-р инж. Павлин Вичев – ръководител катедра „Дървообработващи машини“ в Лесотехническия университет – София, инж. Митко Гатев – член на УС на Браншовата камара на дървообработващата и мебелната промишленост, и Пламен Минчев – собственик на мебелна фирма.

В категория „Мебели“ първото място печели отборът на Националната професионална гимназия по горско стопанство и дървообработване „Сава Младенов“ в Тетевен, който представя комбинирана мебел за малки пространства, включваща скрин с място за книги и подвижен плот, който го превръща в бюро.

Второто място заслужава отборът на Професионалната гимназия по дървообработване и строителство „Цар Иван Асен II“ в Хасково с колекцията си от детски мебели, изобразяващи анимационни герои. Третото място е за отбора на Професионалната гимназия по механоелектротехника „Акад. Ангел Балеви“ – Троян, за изработените от него мебели в индустриален стил.

В категория „Стилни мебели“ победител е отборът на домакините, на второ място се класира отборът на Професионалната гимна-

Снимки Пресцентър на МОН

Гимназистите показват завидни знания и умения в изучаваните професии

Представените мебели впечатляват с изработка и функционалност

зия по вътрешна архитектура и дървообработване „Христо Ботев“ – Пловдив, а на трето – учениците от Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични технологии – Ямбол.

В категория „Дърворезба“ се състезават възпитаниците на домакините от Професионалната гимназия по дървообработване и вътрешна архитектура „Йосиф Вондрак“, на Професионална гимназия по горско стопанство и дървообработване „Николай Хайтов“ във Варна и на Професионалната гимназия по дървообработване „Иван Вазов“ във Веллингград.

А победител е отборът от Русе.

В крайното класиране за цялостно представяне начело е отборът на Професионалната гимназия по дървообработване и вътрешна архитектура „Йосиф Вондрак“ – Русе, следван от Националната професионална гимназия по горско стопанство и дървообработване „Сава Младенов“ – Тетевен, и Професионалната гимназия по дървообработване и строителство „Цар Иван Асен II“ – Хасково.

Отличените ученици получават медали, грамоти и предметни награди. **АЗ-БУКИ**

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Темата за възнагражденията все по-често излиза извън рамките на основната заплата и се насочва към допълнителните плащания – т.нар. бонуси. За едни те са инструмент за мотивация, за други – повод за съмнение и спорове относно справедливостта. Въпросът обаче не е само морален или икономически, а преди всичко правен. При какви условия работодателят може да изплаща допълнително материално стимулиране и кога работникът има право да го получи? Отговорите се намират в трудовото законодателство и във вътрешните правила на всяко предприятие.

Допълнително материално стимулиране: правила, условия и ограничения

Преди всичко нека уточним, че работната заплата е парично възнаграждение на работещия от работодател за вече извършен труд и работа. Заплатата се уговаря между работещия и работодателя при встъпване в трудово правоотношение, тоест при поствъпване на работа и сключване на трудов договор. Трудовият договор уговаря и периодичността на изплащането на заплата, като това най-често е в началото или края на всеки текущ месец.

Заплатата е основно възнаграждение за работещия, като към нея могат да се добавят и други, допълнителни стимули за работещия, като бонуси под формата на ваучери за храна и друг вид покупки, частно здравно осигуряване, допълнително към задължителните здравни осигуровки, изплащани от работодателя, и други.

Допълнителното материално стимулиране (ДМС) под формата на еднократни възнаграждения, месечни, тримесечни и/или годишни премии е част от brutната заплата на работника или служителя и представлява допълнително възнаграждение (т. нар. „бонус“) извън основната работна заплата.

Във вътрешните правила за организация на работната заплата на предприятието следва да се определят размерите и начинът

на разпределение на допълнителното материално стимулиране на работниците или служителите. Средствата за ДМС могат да се изплащат месечно, тримесечно, годишно или за друг календарен период и в повечето случаи се разпределят между отделните работници и служители пропорционално на отработеното време през годината.

Във вътрешните правила за организация на работната заплата често се разписват и хипотези, при които работникът или служителят не получава или получава ДМС в намален размер, когато не е спазвал трудовата дисциплина.

Следва да се има предвид, че определянето на работниците или служителите, които имат право на допълнително материално стимулиране, е свързано с индивидуалната преценка на работодателя.

В случаите, когато бонусите се изплащат всеки месец, като размерът е различен в зависимост от постигнатите резултати от труда, те представляват възнаграждения над основната работна заплата, определени според прилаганите системи за заплащане на труда, т.е. те се включват в brutното трудово възнаграждение за определяне на възнаграждението за платен годишен отпуск или на обезщетенията по някои от членовете в Кодекса на труда.

ФР. ФИЛМ СЪС СИЛВИЯ КРИСТЕЛ РОМАН ОТ ТЕОДОР ДРАЙЗЕР	РЪКОВОДИ- ТЕЛ НА МУЗЕЙ АНГЛИЙСКИ ХУДОЖНИК (1787-1849)	ПОСОБИЯ ЗА ЗИМЕН СПОРТ ГЕРОИНЯ ОТ „АНТОНИИ И КЛЕО- ПАТРА“	ЕЗЕРО ВЪВ ФИНЛАНДИЯ ПАУЗА НА ТЕАТРАЛНО ПРЕДСТАВ- ЛЕНИЕ	ПОДХВЪРЛЯ- НЕ НА ТЯЛОТО	ГЕРОЙ НА А. КРИСТИ ИНДИАНСКИ ПЛЕМЕНА В МЕКСИКО ДО XVI В.	ГИГАНТСКА ЗВЕЗДНА СИСТЕМА РОМАН ОТ АНТОН СТРА- ШИМИРОВ	МУЗИКАЛНА НОТА ДЕПАРТАМЕНТ ВЪВ ФРАНЦИЯ	МОДЕЛ АВТОМОБИЛИ НА „КИА“	ЕДИН ОТ МЕСЕЦИТЕ
МОРСКА РИБА СРЕБЪРКА				РОМАН ОТ МАЙН РИД				КОСМИЧЕСКИ ЦИКЪЛ	
ЯЙЧИЦЕ НА ВЪШКА		ПОШЕНСКИ ПЪТ ГЕРОИНЯ НА МОЛИЕР ОТ „УЧИЛИЩЕ ЗА ЖЕНИ“		СТАРИ РУСКИ САМОЛЕТИ		МАЛКО КЪПРАВО КУЧЕ ЗАЩАПАНО МЯСТО НА ПОВЪРХНОСТ		ПЪРВИТЕ РУСКИ КАМИОНИ	
МОРСКА РИБА	КОРАБНО КОРМИЛО	ГРАД В ТУРЦИЯ ХИДРАВЛИ- ЧЕН НАТИСК		МЕКА ШАПКА БЕЗ ПЕРИФЕРИЯ	АВТОР НА ЕПИ- ЧЕСКИ ПРОИЗ- ВЕДЕНИЯ		ВИД МЕБЕЛ		ГРАД В ГЪРЦИЯ
ВИД ДЕЛИКАТЕСЕН КОЛБАС			ГРАД В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ	ГРАД В ПЕРУ	СЕЛО ВЪВ ВИДИНСКО	ГЕРОЙ НА М. ГОЛЕМИНОВ ОТ „ИВАЙЛО“	ИТАЛИАНСКИ ПИСАТЕЛ - ИМЕТО НА „РОЗАТА“		
МАШИНЕН ЕЛЕМЕНТ		ОПЕРАЦИОН- НА СИСТЕМА ПРИ КОМПЮТ- РИТЕ	АМЕРИ- КАНСКИ ТВ СЕРИАЛ	УДАР С КРАК	БЪЛГАРСКИ КОСМОНАВТ	МАРКА КОЗМЕТИЧЕН КРЕМ		МЮСЮЛМАН- СКА ТИТЛА	
	ДОКТОР	СТИХО- СБИРКА ОТ ИВ. ЦАНКАР	ШИФЪР	РЕШЕТКА НА ПЕЧКА	ПОЙНА ПТИЦА	БЪЛГАРСКИ ИСТОРИК (1884-1938)	МАЛКОТО НА ОВЦАТА	МАНГАНОВА РУДА	СЪГЪСТЕН СОК, ИЗВЛИЧАН ОТ РАСТЕНИЕ
ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1652-1719)			ЧАСТ ОТ РЪКАТА ЧАСТ ОТ ТЯЛОТО НА ЧОВЕК ИЛИ ЖИВОТНО	ЧУДОВИЩЕ, ЗМЕИ		БИЛКА ДИВА МЕНТА	ВЯРНО ТВЪРДЕНИЕ	ГАМАШИ	
СМУЩЕНИЕ В ОБМЯНАТА НА ВЕЩЕСТВАТА					ВИНЕН СОРТ ГРОЗДЕ	РАЗНОВИД- НОСТ НА БАГРА И ДР. СМОЛА, ИЗ- ПОЛЗВАНА ЗА ПРЕКАДЯВАНЕ	ОГЛАВНИК	ИГЛОЛИСТНО ДЪРВО	ГЕРОЙ НА В. ДРУМЕВ
					СПОРТНО РАВЕНСТВО		МУЗИКАЛНА НОТА	СТОЛИЦАТА НА АРМЕНИЯ	
ХИЩНИК ОТ СЕМ. КОТКИ	БЪЛГАРСКА АКТРИСА „ЗЕМЛ“ (1924-2002)					СТИЛ В ИЗКУСТВО- ТО ОТ XIX В.		МЯРКА ЗА ЗЕМНА ПЛОЩ	
		ПРОГРЕСИВНА ПАРТИЯ В КИПЪР		КУКЛА ЗА ДЕТСКИ ТЕАТЪР		СВОД		ХОДИЛО, СТЪПАЛО	
ЕСКОРТ		ВОДОПРО- ВОДНА ЧАСТ		Г-НЯ НА Г. АТАНАСОВ ОТ „ГЕРГАНА“			РАЗТОПЕНА ВУЛКАНИЧНА МАСА		
АФРИКАНСКА МАЙМУНА				ЛЕКАРСТВО			ХОЛАНДСКО СИРЕНЕ	КАТОЛИЧЕСКИ СВЕЩЕНИК	МАРКА СКИ
				ОПРЕДЕЛЕНА ВНОСКА ЗА ПОГАСЯВАНЕ НА ДЪЛГ			ОСНОВЕН ТОН НА ЛАДА	ВИЗАНТИЙС- КИ ФИЛОСОФ ОТ XI ВЕК	
УНГАРСКИ ПИСТОЛЕТИ			ПАРИЧНА ЕДИНИЦА В КИТАИ	ЕВРОПЕЙСКА КУПА ПО БАСКЕТБОЛ	РУСКИ МА- ТЕМАТИК СИСТЕМА ЗА ОРГАНИЗА- ЦИЯ НА ТОНО- ВЕТЕ (МУЗ.)		БЕЗСМИСЛЕ- НО УПОРСТВО		МИСЪЛ В НАЧАЛОТО НА СЪЧИНЕНИЕ
ОХРАНЕН ЖРЕБЕЦ	ТРИКОРПУСЕН КОРАБ	ПРОЧУТА ШВЕЙЦАРСКА ДОЛИНА	ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ	ВЪЗПИТАНИК НА ВОЕННО УЧИЛИЩЕ	ГЕРОИНЯ ОТ „НА ЖИВОТ И СМЪРТ“		ОБЩО НАЗВАНИЕ НА БУКВИТЕ „Б“ И „В“	ПЕСЕН В ЧЕСТ НА АПОЛОН	
ВИД ХАЗАРТНА ИГРА		ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	ЛИСТЧЕ С НАДПИС ВЪРХУ СТОКА		ДЕКОРАТИВНА ПЛЕТЕНИЦА НА ДРЕХА			ДЕПАРТАМЕНТ ВЪВ ФРАНЦИЯ	СТАРА МЯРКА ЗА ЕЛ. ПРОВО- ДИМОСТ
ТИП, МОДЕЛ				НАЙ- ВИСОКИЯТ ФЛОТСКИ ЧИН		СЪВКУПНОСТ ОТ БАГРИ В КАРТИНА			ИТАЛ. КОМПОЗИТОР (1792-1868)
	СТИХОТВОРЕ- НИЕ ОТ ИВАН ВАЗОВ			КОМПЮТЪРЕН ЕЗИК		СИЛЕН ПЛАЧ		ОРГАН НА ЗРЕНИЕТО	
РУСКИ АВИО- КОНСТРУКТОР (1909-1970)	ПРИДВО- РЕН ПРИС- ЛУЖНИК	ЛЕКОАТЛЕТИ- ЧЕСКА ДИСЦИПЛИНА		ГОЛЯМА РЕКА В СИБИР	ХАРАКТЕР			ФАКСИМИ- ЛЕН АПАРАТ	МИТИЧЕН ЦАР НА ТИВА
ДИВАН		ГРАДИНА ЗА РАЗХОДКА			ЗАПЛАШАНЕ ЗА ВРЕМЕННО ПОЛЗВАНЕ		ДРЪЖКА НА САБЯ		СТЪЛБ В КРАТЕРА НА ВУЛКАН
			ВИД КАРТОФИ С ГЛАДКИ ГРУДКИ						ГЕРОИНЯ НА ИБСЕН ОТ „ПЕР ГИНТ“
РОМАН НА ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ			ЕСТОНСКИ КОМПОЗИТОР „ВИКИНГИ“	БИВША БЪЛГ. СЪСТЕЗАТЕЛ- КА ПО ХУД. ГИМНАСТИКА			ГЕРОИНЯ НА ДОНИЦЕТИ ОТ „ЛЮБОВЕН ЕЛИКСИР“		
КВАНТОВ ГЕНЕРАТОР						ПОРОДА КУЧЕ			
		МАРКА ПРАХ ЗА ПРАНЕ							
БЪЛГАРСКИ АКТЬОР - МИСИЯ ЛОНДОН				МАРКА ЯПОНСКИ МОТОЦИКЛЕ- ТИ			НАЙ-ЯРКАТА ЗВЕЗДА ОТ СЪЗВЕЗДИЕТО „ДЕВА“		

РЕЧНИК: АКЕЛ, АРИКА, БАРАК, ГАР, ИДЕ, ИНАРИ, ОТЕ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: Публикация. Илитерат. Бронте (Емили). Скеч. "Саломе". Май. "Кале". Олив. Сонар. Вавилон. "Нам". Ваци (Михай). Зима. Атар. Украса. Нола. Атик. Анто. Ато (Жорж). Петанк. Икар. Аеролит. "Щутгарт". Лео. "Вела". Вал. Ела. Очила. Лумен. "Елените". Иде. Кали. Паус. Канава. Еме (Анук). Нит. Клеро (Алексис Клод). Ар. Балада. "Ивеко". Отокар. Ризото. Скат. "Веста". КАТ. Гро (Антоан Жан). Орки. Екот. "Рир". Енс. Карнеол. Рома. Улика. Тромб. Тетевен. Крум. Ани. Строфа. Василев (Орлин). Адур. Кра. Риа (Крис). Анен (Роже). Енева (Лили). "Юла". "Тигра". Ишах. Гот (Карел). Овца. "Ванеса". Рапира. Американ. Со (Катерина де). Панадол. Блус. Милена. Морава.	Отвесно: "Хубави неща". Акварел. Апломб. Бри. "Мотул". "Уле". Оникс. Авел. Ало. Валат. Есекс. Скрин. ЦРУ. Инка. Ангел. Роко. Аул. Таис. Октава. Калеко. Арк. Мери. "Аелита". Рана. Откат. Вигвам. Ец. Елатит. Инат. Ирра. Арани (Янош). "ИС". Орик (Жорж). Отаров (Керим). Нона. „АН“. Дякон. Калчев (Камен). Керемид. Есе. "Ел". Реи. Абас (Ходжа Ахмед). Об. Унисон. Тичинка. Оли. Артел. Среца. Варна. Адел. "Ак". "ТТ". "На". Бис. Матев (Павел). Емар (Гюстав). Очерк. Храм. Тас. Сорел. Едикт. Торе. Ано (Жан Жак). Белова. Олук. Аза. "Рефан". Пар. Рона. Аламан. Отрова. Егида. Рамацоти (Ерос). Елиът (Джордж). Име. Яворов (Пейо). Тери (Ельн). Отонит. Охрана. „Атала“.
-----------------------------	---	--

[illegible]

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	28,45 € / 55,65 лв.
История	28,45 € / 55,65 лв.
Математика и информатика	28,45 € / 55,65 лв.
Педагогика	54,9 € / 107,4 лв.
Професионално образование	33,6 € / 65,71 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	35,4 € / 69,24 лв.
Философия	20,8 € / 40,68 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	35,45 € / 69,33 лв.
Чуждоезиково обучение	28,45 € / 55,65 лв.
Вестник „Аз-буки“	57,25 € / 112 лв.
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	48,57 € / 95 лв.

5% от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

10% от цената —
при **ПЕТ**
и повече издания

15% от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Снимката участва
в десетото издание
на Националния
фотоконкурс
„В моето училище е
най-хубаво“, органи-
зиран от „Аз-буки“.
Автор **Никол
Руменова Бисерова**
V клас, 1. ОУ „Никола
Й. Вапцаров“ –
Берковица

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

- Първа възрастова група (I – VII клас)
- Втора възрастова група (VIII – XII клас)

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, Фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема. Учениците в тази група имат възможност да проявят своето въображение и да снимат всички моменти, които отразяват училищния живот – както в класната стая, така и извън нея.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, Фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

- „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;
- „Героите на моето училище“ – портретна фотография –

снимки на ученици, учители или възхваляващи личности в училище.

Всеки участник може да участва с до три свои авторски снимки във формат .jpg или .jpeg, не по-малки от 1 MB и не по-големи от 5 MB. Във втора възрастова група участникът може да участва с до три свои авторски снимки във всяка категория.

Авторските творби се приемиат до 1 ноември 2026 г. на имейл:
konkurs@azbuki.bg.

Победителите в Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“ ще бъдат обявени през декември 2026 г. 8 изданията на Национално издателство „Аз-буки“.

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – златни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Бобрите допринасят
за биоразнообразието на влажните зони

Учени от Университета на Стьърлинг във Великобритания смятат, че бобрите трябва да бъдат приети като ключови съюзници в борбата срещу загубата на биоразнообразие, след като ново изследване разкрива значителните екологични ползи, които те носят на влажните зони, предава БТА, цитирайки Физ.орг.

Публикуваното в сп. *Landscape Ecology* изследване показва, че в средновлажните зони, създадени от бобри, има 19% повече видове в сравнение с други зони от този тип.

Изследователският екип смята, че откритията му могат да дадат представа за мащаба на загубата на биоразнообразие в миналото, свързана с липсата на влажни зони, зависещи от бобрите.

Новите данни същевременно предлагат поглед към ползите от широкомащабното повторно въвеждане на тези животни.

Изследването е направено в 18 различни влажни зони във Финландия, девет от които са създадени от бобри. Използвайки eDNA технология, откриваща организми чрез улавяне и секвениране на миниатюрни следи от генетичен материал, който те отделят в околната среда, екипът е успял да установи броя на безгръбначните и гръбначните чрез анализ на водни проби от тези места.

Специалистите са направили и изследвания на място, за да проучат видовете водни растения и водни бръмбари, обитаващи определените зони. Общо 380 различни вида са били открити в двата типа влажни зони, като 105 вида са се срещали само във влажните зони с бобри, 65 – в тези без бобри, а останалите са

били общи за двесте.

Изследването показва още, че функционалното разнообразие на растенията – начинът, по който те растат, размножават се и използват ресурсите, е с 55% по-високо във влажните зони с бобри в сравнение с контролните участъци.